

Univerzita Palackého v Olomouci

Právnická fakulta

Petra Kloudová

Práva putativního otce v řízení o určení a popření rodičovství

Diplomová práce

Olomouc 2019

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Práva putativního otce v řízení o určení a popření rodičovství“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 26. března 2019

.....

Petra Kloudová

Tímto bych ráda poděkovala JUDr. Renátě Šínové, Ph.D. za pomoc, trpělivost, ochotu a vstřícnost, kterou mi poskytla při vedení této diplomové práce.

Obsah

Seznam použitých zkratk	5
Úvod	6
1 Pojmy putativní otec a putativní otcovství	8
1.1 Úvod do problematiky	8
1.2 Pojem putativní otec	9
1.3 Pojem putativní otcovství	12
1.4 Práva dítěte a jejich ochrana	15
2 Aktuální otázky putativního otcovství v souvislosti s určováním a popíráním otcovství	18
2.1 Obecně k určování otcovství	18
2.2 Domněnky otcovství	18
2.2.1 Pravidla při určování a popírání otcovství	20
2.2.2 Problematika vývoje vědy	21
3 První domněnka otcovství v souvislosti s právy putativního otce	24
3.1 Obecně	24
3.2 Specifické případy	25
3.3 Možnosti putativního otce	27
3.4 Konverze první domněnky v druhou	29
3.4.1 Obecně	29
3.4.2 Konverze a práva putativního otce	30
3.4.3 Specifika konverze	31
3.5 Domněnka svědčící muži, který dal souhlas k umělému oplodnění	32
3.5.1 Podstata domněnky	32
3.5.2 Jeden a půltá domněnka a putativní otcovství	34
4 Druhá domněnka otcovství a práva putativního otce	36
4.1 Obecně ke druhé domněnce otcovství	36
4.2 Problematika souhlasného prohlášení	37
4.3 Soulad biologického a právního otcovství	38
4.4 Neplatnost souhlasného prohlášení	41
4.5 Druhá domněnka v souvislosti s právy putativního otce	42
5 Třetí domněnka otcovství v souvislosti s právy putativního otce	44
5.1 Obecně ke třetí domněnce	44
5.2 Problematika soudního rozhodnutí	46
5.3 Putativní otcovství a třetí domněnka	49
Závěr	53
Seznam použitých zdrojů	56
Abstrakt	59
Abstract	59
Klíčová slova	61
Key words	61

Seznam použitých zkratk

ČR	Česká republika
NOZ	zákon č. 89/2012, občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů (Nový občanský zákoník)
ZOR	zákon č. 94/1964 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů
ESLP	Evropský soud pro lidská práva
ZŘS	zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů
Úmluva	Úmluva o právech dítěte ze dne 20. listopadu 1989, v aktuálním znění
ÚS	Ústavní soud
NS	Nejvyšší soud
Ústava	Ústavní zákon č. 1/1993 Sb., Ústava České republiky, ve znění pozdějších předpisů
čl.	článek
např.	například
sp. zn.	spisová značka
apod.	a podobně
atd.	a tak dále
a násl.	a následující
resp.	respektive
obč. zák.	zákon č. 89/2012, občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů

Úvod

Tato diplomová práce pojednává o právech putativního otce v souvislosti s určováním a popíráním rodičovství v rámci české právní úpravy. Respektive zkoumá, zda právní řád poskytuje putativnímu otci nějaká práva a možnosti za účelem ochrany svých práv a jeho sladění biologického a právního otcovství. Práce poskytuje informace obecně o určování a popírání otcovství, a to s konkrétním zaměřením na práva putativního otce v těchto institutech. Jeho práva budou rozebrána napříč touto problematikou a případně budou nastíněny možnosti, jak jejich postavení v rámci paternit zlepšit.

Téma práv putativních otců jsem si zvolila z toho důvodu, že v poslední době je tato problematika čím dál obvyklejší. Situace, kdy je za otce určen jiný muž, než otec biologický a kdy je genetický otec matkou vyblokován z života dítěte, není ničím neobvyklým, a naopak jich neustále přibývá. Putativním otcům se nedostává náležité ochrany a jejich práva nejsou taková, jaká by měla být. Biologické, právní a sociální rodičovství by mělo splývat v jedno, neboť nesoulad mezi nimi, může vést k porušení nejen práv putativních otců, ale také dětí samotných. V dnešní moderní a rychle se vyvíjející době je však situace, kdy se putativní otec dostává do nelichotivého postavení a kdy nemá k dítěti žádná práva a nemůže se jich ani domáhat, čím dál častější. Proto je třeba se tímto tématem, a zejména nesouladem mezi biologickou a právní realitou, zabývat. Je třeba se snažit o to, aby byla uvedena do rovnováhy a putativní otcové tak mohli dosáhnout svých práv k dítěti. Z těchto důvodů jsem si zmíněné téma vybrala, neboť si myslím, že na práva putativních otců a celkově na toto téma, by měl být kladen větší důraz. Doposud se jejich postavení v právním řádu do takové míry neřešilo, jelikož situace, kdy se biologický otec dostane do postavení, kdy není zároveň i otec právní, byly spíše ojedinělé. V souvislosti se vším výše zmíněným je třeba se nad tímto tématem práv putativních otců pozastavit a více se jím zabývat. A to zejména z pohledu biologického otce. Vztah rodiče s dítětem je jedním ze základních pilířů rodiny a rodina sama je důležitá pro náš život. Myslím, že každý člověk, ať už ještě dítě nebo již dospělý, má právo znát oba své rodiče. Každý jsme něčí dítě, a proto se tato oblast práva týká každého z nás. Rodinné právo mne samo o sobě jako celek zajímá, a protože bych se mu v budoucnosti ráda věnovala, rozhodla jsem se, že výběr diplomové práce z tohoto odvětví bude tou nejlepší volbou.

Mým výzkumným cílem, který si pro tuto práci stanovuji a otázky, kterými se budu zabývat, jsou, zda je právní úprava putativního otcovství v ČR pro realizaci práva na rodinný a soukromý život dostačující či nikoliv a zda mají putativní otcové nějaká práva a možnosti, jak se svých práv v rámci českého právního řádu domoci. V neposlední řadě se také budu zajímat, zda je tato úprava putativního otcovství v souladu se závěry ESLP. Cílem je tedy provést analýzu současné

české právní úpravy a získat odpovědi na tyto otázky a popřípadě navrhnout možnosti, jak tuto právní úpravu zlepšit. Ráda bych porovнала stávající právní úpravu určování a popírání otcovství s právy putativního otce a z toho vyvodila, zda stávající právní úprava je pro práva putativního otcovství dostačující nebo je nevyhovující. Všechny instituty a problémy, které ve své diplomové práci budu řešit, bych ráda vztahovala zejména na práva putativního otce a následně je porovnávala, čímž bych dospěla k odpovědi na své výzkumné otázky.

Tato práce se zaměřuje na práva putativního otce, jež jsou upravena převážně v zákoně č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů. Práva domnělého otce budu zkoumat také z pohledu judikatury, a to zejména ÚS, NS a ESLP. Česká právní úprava je v současné době založena na koncepci tří domněnek, avšak v práci se budu zabírat i tím, zda není potřeba při určování otcovství aplikovat ve větší míře nové moderní metody, které jdou díky vývoji vědy neustále kupředu, a to zejména metodu určování otcovství na základě analýzy DNA.

Diplomová práce se skládá z pěti kapitol. V první definuji pojmy putativní otec a putativní otcovství, zabírám se touto problematikou a také se zaměřuji na práva samotného dítěte a jejich ochranu. V následující kapitole se zabývám aktuálními otázkami putativního otcovství v souvislosti s určováním a popíráním otcovství. Oba instituty obecně analyzuji, v základech charakterizují domněnky otcovství a zajímám se o problematiku vývoje vědy. Třetí kapitola hovoří o první domněnce, jejích specifických případech, konverzi první domněnky ve druhou a domněnce svědčící muži, který dal souhlas k umělému oplodnění, to vše se zaměřením na práva putativního otce. Na tuto kapitolu plynule navazuje čtvrtá, která se věnuje druhé domněnce otcovství, problematice souhlasného prohlášení a též právům putativních otců s tímto spojenými. Jako poslední je pátá kapitola, jež se zabývá třetí domněnkou a právy putativních otců při soudním rozhodnutí.

Při psaní práce jsem využila různé vědecké metody. Jako hlavní jsem zvolila analýzu právních norem a judikatury, společně s teleologickým a gramatickým výkladem. V menší míře poté komparativní metodu, pomocí níž porovnávám naši právní úpravu s úpravami jiných států, a to zejména při použití judikatury. Při psaní diplomové práce jsem vycházela z monografií a učebnicí různých autorů, odborných článků, komentářové literatury, internetových zdrojů a zejména příslušné legislativy. Vše jsem podpořila závěry ÚS, NS a ESLP, jejichž judikatura je též důležitých zdrojem, ze kterého jsem čerpala.

1 Pojmy putativní otec a putativní otcovství

1.1 Úvod do problematiky

V první řadě, než se začneme zabývat něčím konkrétnějším, je nutné vysvětlit si, kdo to vlastně putativní otec je a co s ním spojené putativní otcovství znamená, neboť tento pojem není nikterak v zákoně vysvětlen a definován. Rodičovství obecně je ovládáno zásadou, která již v historii filiaci ovládala, tedy „matka je vždy jistá, otec nejistý“ (*mater semper certa est, pater incertus*).¹ Určení, která žena je matkou dítěte, a který muž bude jeho otcem, patří při úpravě právního statusu člověka k nejdůležitějším otázkám.² Vedle matky je totiž otec druhou klíčovou postavou v životě dítěte. Otcovství představuje vedle mateřství základní statusový poměr, významný pro určování příbuzenství a pro rodinný život vůbec. Právě z tohoto důvodu má pro dítě určení otcovství zásadní význam, jelikož prostřednictvím svých rodičů se dítě stává příbuzným se svými prarodiči, sourozenci a dalšími příbuznými.³ Nejde tedy o pouhé stanovení osoby otce, ale také o vazby a vztahy z toho pouta vzniklé. Poměr mezi rodiči a dítětem je nesmírně důležitý, neboť je jím založena také rodičovská odpovědnost, jež může být následně i právně vymáhána, a proto je tolik důležité, aby otec dítěte byl znám a určen. Určení otcovství není důležité jen z hlediska zmíněné rodičovské odpovědnosti a jejích práv, ale také např. pro oblast dědického práva, vyživovací povinnost a také pro veřejné právo (přiznání dávek, status člověka, atd.).⁴ Můžeme tak konstatovat, že určení otcovství je komplexně důležité, jak pro dítě, tak pro otce, poněvadž ten díky tomu může například zachovat příbuzenskou linii. V dnešní době můžeme rozlišovat zejména otcovství biologické a právní, nesmíme však opomenout otcovství sociální, jež má ve stále se rozvíjející společnosti čím dál větší místo. Ne každý má však dnes možnost znát své kořeny a svůj původ a dosáhnout tak sladění otcovství právního a sociálního s biologickým.

Měly by však být tyto pojmy vůbec rozlišovány? V reálném životě nám mohou pojmy biologický (případně putativní), právní a sociální otec splývat, avšak dnes to již není nutností a v dnešní moderní době se může jednat o každou jinou osobu a právě proto je nutné, tyto pojmy od sebe rozlišovat. Toto škatulkování však může způsobovat následné spory, které mezi rodiči a dítětem mohou vznikat a rodinné vztahy se tak mohou dostávat do nepříjemných a palčivých situací. K tomuto by nemělo docházet a vyjádřil se k tomu ve svém článku i Bruncko, který trefně

---

¹ ŠÍNOVÁ, Renáta. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655 – 975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. s. 873.

² FRINTA, Ondřej; TÉGL, Petr. O návrhu nového občanského zákoníku a jeho kritice (a taky o kontinuitě a diskontinuitě). *Právní rozhledy*, 2009, roč. 17, č. 14, s. 498.

³ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 135.

⁴ ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jiří. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. s. 71.

argumentuje, že z judikatury ESLP nepřímo vyplývá pro zákonodárce úkol pokusit se uvést do souladu stav právní, sociální a biologický.⁵ Tedy dát možnost domnělým otcům uplatnit svoje práva a domáhat se jich, a tím se pokusit pro dítě dosáhnout toho nejlepšího a dopřát mu možnost zjistit jeho opravdový původ, čímž eliminuje také množství sporů v těchto věcech.

Někdy je toto však velmi složité, neboť zákonem zakotvený právní stav omezuje nebo zcela vylučuje to, aby se biologické a sociální otcovství dostalo do rovnováhy s právním a nebere tak ohledy na zájmy dítěte, ani jeho rodičů. Dnes není konkurence otcovství ničím výjimečným. Otcovství lze v genetickém smyslu nejen úspěšně popřít, ale s velkou měrou pravděpodobnosti také určit a takové možnosti kladou na právní úpravu nové nároky.⁶ Díky pokroku nejen moderní medicíny, ale také díky vývoji společnosti, se dnes může svých práv domáhat větší množství lidí, než dříve. Svých práv se mohou domáhat nejen právní otcové, kteří nejsou otci biologickými, ale zejména biologičtí otcové, kteří nejsou otci právními a v neposlední řadě také samotné děti, které mají právo tázat se po svém původu.⁷

1.2 Pojem putativní otec

Kdože to tedy ten putativní otec vlastně je? Putativní otec je jako pojem velmi složitý a nejasně vymezený. Jak jsme si již řekli, není nikterak definován ani v našem právním řádu, a proto se dá vykládat mnoha způsoby. Putativní v našem jazyce znamená domnělý, proto bychom mohli putativního otce pokládat za otce domnělého, tedy takového, který by jím mohl být. Jednoduše řečeno, putativní otec je člověk, jehož právní vztah k dítěti nebyl sice nijak právně deklarován, avšak on toto tvrdí a stojí si za tím, že může být nebo je biologickým otcem dítěte, které se narodilo ženě, se kterou nebyl sezdán v době, kdy se dítě narodilo a jehož matka dítěte za otce souhlasným prohlášením neuznala. Jedná se o osobu, která nemá postavení právního otce, ale je biologickým otcem dítěte. Králíčková ve svém článku charakterizuje putativního otce jako muže, který pravděpodobně dítě zplodil a usiluje o sladění svého biologického rodičovství s rodičovstvím právním a nejlépe také s rodičovstvím sociálním.⁸ Zákon o zvláštních řízeních soudních (dále jen „ZŘS“) nám v § 420 odst. 1 k tomuto pojmu říká, že za domnělého, tedy

---

⁵ BRUNCKO, Stanislav. *Kde se v zákoně skrývá biologický nebo sociální rodič?* In KOTÁSEK, Josef (ed). Dny práva 2012. Brno: Masarykova univerzita, 2013 [online]. law.muni.cz [cit. 14. února 2019]. Dostupné na <https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/rodicovstvi/BrunckoStanislav.pdf>.

⁶ ŠÍNOVÁ, Renáta, ŠMÍD, Ondřej, JURÁŠ, Marek. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013. s. 107.

⁷ Tamtéž.

⁸ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Práva putativního otce aneb být či nebýt*. In KOTÁSEK, Josef (ed). Dny práva 2012. Brno: Masarykova univerzita, 2013 [online]. law.muni.cz [cit. 14. února 2019]. Dostupné na <https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/rodicovstvi/KralickovaZdenka.pdf>.

tzv. putativního otce je považován muž, který o sobě tvrdí nebo o němž je tvrzeno, že je otcem dítěte.⁹

Tento domnělý otec pak chce většinou svá práva prokázat a potvrdit, což bývá dost často proti vůli matky, a proto nejlépe dosáhne svých cílů pouze soudní cestou. Putativní, tedy biologické otcovství, je nejčastěji rozporováno vůči otcovství právnímu, které je často rovněž otcovstvím sociálním, ale nemusí tomu tak být. Toto právní otcovství může být náhodné nebo může být zakotveno fiktivně, ať už daným uzavřením manželství matkou s cizím mužem ještě před porodem či souhlasným prohlášením matky o určení otcovství s jiným mužem anebo prostřednictvím institutu osvojení.¹⁰ Toto jsou nejčastější možnosti, jak dochází k tomu, že biologický a právní otec nejsou jedna a tatáž osoba a biologický otec je tak odsunut na okraj rodinných vztahů nebo se jich díky tomu vůbec neúčastní. Stane-li se tak, dochází k porušení práv, a nemožnosti domáhat se jich, nejen putativního otce, ale i práv dítěte, v jehož nejlepším zájmu soulad biologického a putativního otce je. Pokud dojde k úmyslnému vyloučení biologického otce z právního určení jeho otcovství, tím spíše je třeba uvést právní stav do souladu se stavem biologickým, zvláště pokud se sám biologický otec určení otcovství a svých rodičovských práv domáhá a o dítě jeví od počátku zájem.¹¹

Jak tedy práva putativních otců nejlépe chránit? Konkurence mezi biologickým a právním otcovstvím, je v současné době řešena na ústavní úrovni a za pomoci ESLP, kteří udávají mantinely, jež je nutné neustále dodržovat a pomocí nichž se snaží práva putativních otců chránit. Právě ustálená judikatura ESLP k otázce disharmonie mezi právním a biologickým rodičovstvím vytváří setrvalý tlak na zavedení systém určování a popírání otcovství pomocí hierarchie domněnek formulovaných v zákoně.¹² Práva otce, který o sobě ví, že je s určitostí biologickým otcem dítěte (a chce svoji roli plnit), nicméně není zapsán jako matrikový, neboť takto je zapsán jiný muž, nejsou nikterak chráněna a za dané situace je biologický otec odkázán na popěrný návrh matky, která však nemusí mít zájem na to, aby zrovna tento muž byl matrikovým otcem.¹³ Práva takovýchto otců jsou velmi málo chráněna, a pokud jsou, tak zejména na úrovni judikatury, ať už ústavních soudů či ESLP, neboť v zákoně se ochrana putativních otců nikterak neřeší a není jí přikládán velký význam. Domnělí otcové pak jsou nuceni často snášet zdlouhavé peripetie a soudní spory, než se domohou svých práv s otcovstvím spojených.

⁹ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Práva putativního otce aneb být či nebýt*. In KOTÁSEK, Josef (ed). Dny práva 2012. Brno: Masarykova univerzita, 2013 [online]. law.muni.cz [cit. 14. února 2019]. Dostupné na <https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/rodivcovstvi/KralickovaZdenka.pdf>.

¹¹ HORNÍČKOVÁ, Erika. Právní postavení domnělého otce (1.). *Právo a rodina*, 2017, roč. 19, č. 8, s. 7.

¹² ŠÍNOVÁ, Renáta, ŠMÍD, Ondřej, JURÁŠ, Marek. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013. s. 101.

¹³ Tamtéž, s. 105.

Právo na respektování soukromého a rodinného života zakotvené v čl. 8 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv¹⁴ je základním právem, na jehož základě se putativní otec může domáhat svého sladění biologického a právního rodičovství. Toto právo je jedním ze základních lidských práv a svobod a stejně tak jako ostatní tato práva se může dostávat do rozporu s jinými, přesto by však právo na respektování soukromého života mělo mít vysokou váhu, nemělo by být do něj svévolně zasahováno a měl by ho brát v potaz zejména zákonodárce, a to při tvorbě právních předpisů, jež se mohou tohoto práva dotknout. Stát, resp. jeho orgány pak nesmí do výkonu tohoto práva zasahovat, kromě případů, kdy je to v souladu se zákonem a kdy je to nezbytné v demokratické společnosti.¹⁵ Každý otec by měl mít právo, aby bylo respektováno jeho přání zajistit soulad biologického a právního otcovství a jeho rodinný život tím nebyl dotčen. Do zmiňovaného práva domnělého otce pak může zasahovat nejen stát, ale také matka, se svým negativním postojem proti uvedení těchto otcovství do rovnováhy, a též i dítě, jež bude spokojeno se svou stávající situací a nebude chtít zjistit skutečnou identitu svého biologického otce. Obě dvě strany mají právo na udržení právní jistoty a její stabilitu a stejně tak mají právo mít najisto postavenou vlastní identitu.¹⁶ Jak se svými právy a možnostmi, které jim zákon dává, naloží, je však již pouze v jejich rukou.

Práva putativních otců se dočkala světlé chvíle ve chvíli, kdy došlo k rozhodnutí ESLP v případě *Keegan vs. Irsko*, kdy soud v nelehké situaci rozhodl ve prospěch domnělého otce a konstatoval porušení Úmluvy, když ve svém rozsudku řekl, že: „*Osvojení dítěte narozeného mimo manželství bez vědomí a proti vůli jeho otce porušuje čl. 8 Úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod.*“¹⁷, čímž posílil postavení nejen putativních otců, ale i právo dětí znát svůj původ a svoji přirozenou rodinu. ESLP dovodil, že: pojem „rodina“ není omezen pouze na vztahy mezi manžely, ale obsahuje v sobě i jiné faktické rodinné svazky, jestliže zúčastněné osoby spolu žijí, byť i mimo manželství.¹⁸ Do českého právního řádu byla následně vtělena ustanovení, která měla za cíl posílit postavení muže, který se cítil být otcem dítěte, a to i proti vůli matky a byla doplněna aktivní legitimace domnělého otce k podání žaloby na určení otcovství.¹⁹ ESLP se postavil na stranu putativních otců také v případě *Róžański vs. Polsko*²⁰, kdy soud kritizoval absenci „přímo“

---

¹⁴ Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ze dne 4. listopadu 1950 ve znění Protokolu č. 14, který vstoupil v platnost 1. června 2010.

¹⁵ HRUBÁ, Michaela. *Lidskoprávní aspekty procesu sladování biologického a právního rodičovství*. In Sborník příspěvků z mezinárodní konference Dny veřejného práva konané na PrF MU. Brno: Masarykova univerzita, 2007 [online]. law.muni.cz [cit. 21. ledna 2018]. Dostupné na <<https://www.law.muni.cz/sborniky/Days-of-public-law/files/pdf/ustava/Hrubapdf>>.

¹⁶ Tamtéž.

¹⁷ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. května 1994, *Keegan proti Irsku*, č. 16969/90.

¹⁸ HADERKA, Jiří. Případ *Keegan versus Irsko*. *Právní rozhledy*, 1995, roč. 3, č. 8, s. 312.

¹⁹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Lidskoprávní dimenze českého rodinného práva*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2009. s. 60.

²⁰ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 10. března 2005, *Róžański proti Polsku*, č. 55339/00.

dostupného řízení, prostřednictvím kterého by se putativní otec mohl domáhat určení svého otcovství.²¹ Důležitým rozhodnutím pak v oblasti jasného střetu mezi biologickým a právním rodičovstvím je rozsudek ESLP ve věci *Paulík vs. Slovensko*, který dal stěžovateli za pravdu, že to, že sám nemá možnost se v rámci právního řádu bránit proti zásahu do jeho rodinného života, je porušení čl. 8 Evropské úmluvy o lidských právech.²² Pan Paulík totiž v souladu se slovenskou legislativou neměl jinou možnost jak dosáhnout popření otcovství než za pomoci generálního prokurátora, který však jeho návrh na popření otcovství odmítl podat.²³ Toto rozhodnutí je pro nás velice důležité, neboť česká právní úprava byla v té době velice podobná té slovenské, a proto se jednalo o přelomové rozhodnutí nejen pro slovenskou právní úpravu, ale i pro český právní řád. Ve stejném duchu se nese i nedávný rozsudek ESLP ve věci *Novotný vs. Česká republika*²⁴, který se o výše zmíněné rozhodnutí ve velké části opírá, potvrzuje jej a konstatuje v podstatě totéž. ESLP uzavírá, že nebyla dodržena spravedlivá rovnováha mezi zájmy stěžovatele a zájmy společnosti, a tudíž to, že vnitrostátní řád neumožnil, aby stěžovatelův soukromý život byl „respektován“ je porušení čl. 8 Evropské úmluvy o lidských právech.²⁵ Obě tato rozhodnutí jsou pro jejich důležitost neopomenutelná vzhledem k právům putativního otce.

Nejen těmito zmíněnými důležitými rozhodnutími se posunula práva putativních otců směrem k lepšímu, ale i práva dětí, byla těmito rozsudky nasměrována kupředu, k lepší a propracovanější ochraně jejich práv. ESLP tím nastavil jasné mantinely, jež by měly být v obdobných případech dodržovány.

1.3 Pojem putativní otcovství

Otcovství je vedle mateřství základním pilířem rodiny. Jak bylo již naznačeno výše, můžeme rozlišovat jak otcovství biologické, tak právní a sociální. Putativní otcovství je spojeno s otcovstvím biologickým, kdy se domnělý - biologický otec snaží o soulad s právním otcovstvím a o získání rodičovských práv. Abychom však lépe ono putativní otcovství a jeho hlavní smysl pochopili a správně rozlišili, je na místě vysvětlit si také otcovství biologické, právní a sociální.

---

²¹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Práva putativního otce aneb být či nebýt*. In KOTÁSEK, Josef (ed). Dny práva 2012. Brno: Masarykova univerzita, 2013 [online]. law.muni.cz [cit. 14. února 2019]. Dostupné na <https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/rodicovstvi/KralickovaZdenka.pdf>.

²² Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 1. října 2006, *Paulík proti Slovensku*, č. 10699/05.

²³ ŠÍNOVÁ, Renáta. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655 – 975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. s. 850.

²⁴ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 7. června 2018, *Novotný proti České republice*, č. 16314/13.

²⁵ PEJCHALOVÁ GRÜNVALDOVÁ, Vladimíra. *Evropský soud pro lidská práva: K řízení o popření otcovství* [online]. bulletin-advokacie.cz, 23. října 2018 [cit. 13. března 2019]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/evropsky-soud-pro-lidska-prava-k-rizeni-o-popreni-otcovstvi?browser=mobi>>.

Biologickým otcovstvím myslíme otcovství, které je určeno přirozenými (biologickými) zákonitostmi reprodukce lidského rodu²⁶ a je spojeno s genetickým původem dítěte. K založení genetického rodičovství však již není zapotřebí, aby došlo k souloži, tj. způsob oplodnění matky je irelevantní, a proto je nyní postupně preferováno, nazývat toto rodičovství genetické.²⁷ Je to způsobeno tím, že dnešní moderní medicína je čím dál vyspělejší a již není k oplodnění potřeba těchto biologických potřeb. Biologické otcovství je tedy založeno na genetickém přenosu a můžeme tak říct, že biologický otec, je otec, který dítě sám zplodil, popřípadě k tomu poskytl genetický materiál. Za právní otcovství pak považujeme otcovství, jež je založeno na právním poměru mezi dítětem a tím, kdo je právním řádem považován za jeho otce.²⁸ Schön ve svém článku charakterizuje právního otce jako muže, jehož otcovství bylo určeno jednou ze tří domněnek otcovství.²⁹ Právní otcovství bývá často také nazýváno otcovstvím matrikovým, protože za právního otce je považován ten, kdo je jako otec zapsán v knize narození na matričním úřadě. Označení matrikový je ovšem nepřesné. Je nutné si uvědomit, že zápis v matrice je pouze deklaratorní, tedy není právní skutečností zakládající otcovství. Nelze tedy zcela vyloučit, že dojde např. z důvodu překlepu a chyby pracovníků k nesprávnému zápisu a jako otec bude uveden někdo jiný. Ani špatný zápis však nic nezmění na skutečnosti, že otec byl určen např. souhlasným prohlášením a osoba nesprávně zapsaná se tak tedy nemůže stát právním otcem jen z důvodu uvedení v matrice. Při určování rodičovství právního by měl být brán zřetel na otce biologického a měla by být co největší snaha o soulad mezi těmito dvěma otcovstvími. Otcovství sociální není zatím tolik známé, neboť se vyvinulo postupem času ze společenské situace, která se za posledních několik desítek let velice změnila a vyvíjela. Komentář jej označuje jako situaci, kdy jiná osoba, než která je právním nebo genetickým rodičem, fakticky realizuje vůči dítěti roli rodiče a práva a povinnosti z ní vyplývající.³⁰ Nejčastějším případem bývá situace, kdy sociálním otcem je nový partner matky, který s ní žije, sdílí domácnost, a který dítě vychovává, pečuje o něj, vyživuje jej a má k němu vztah jakoby bylo jeho vlastní, přestože není. Právním a biologickým otcem je však jiná osoby nebo i dvě různé osoby.

Při určování či popírání otcovství dochází potenciálně ke střetu práv několika osob: především práv právního otce (jež pravděpodobně není otcem biologickým, ale svědčí mu

---

²⁶ ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVORÁK, Jan, ŠVESTKA, Jirí. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. s. 69.

²⁷ ŠÍNOVÁ, Renáta. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655 – 975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. s. 849.

²⁸ Tamtéž.

²⁹ SCHÖN, Monika. *Lbůty pro popírání otcovství*. In KOTÁSEK, Josef (ed). *Dny práva 2012*. Brno: Masarykova univerzita, 2013 [online]. law.muni.cz [cit. 14. února 2019]. Dostupné na <https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/rodicovstvi/SchonMonika.pdf>.

³⁰ ŠÍNOVÁ, Renáta. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655 – 975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. s. 849.

některá z domněnek otcovství), práv dítěte, které má zájem na stabilitě rodinných vztahů a nelze pominout práva biologického otce dítěte.³¹ Střet právního a biologického rodičovství je nejčastějším střetem, neboť otec právní je většinou zároveň i otcem sociálním, a proto tu tolik střetů nevzniká. V praxi však může dojít i k situaci, kdy sociální otcovství nebude splývat s otcovstvím právním a nebude ani v souladu s biologickým. Dítě tak může mít až 3 „různé“ otce – biologického, právního a sociálního.

Které otcovství by však mělo být upřednostněno? Měla by být dána přednost otcovství biologickému, jakožto otcovství, díky kterému nový život vznikl nebo například otcovství sociálnímu, které mnohdy napravuje chyby biologických otců, kteří o své potomky nejeví zájem a nebýt sociálních otců, vyrůstali by děti samy? Tato otázka je velmi těžká a různé právní řády se na ni dívají rozdílně, stejně jako judikatura, která se však snaží v této problematice práv dítěte a otcovstvím biologickým, právním a sociálním hledat rovnováhu.³² Kutnarová v publikaci *Povinnosti a práva rodičů ke dětem* říká, že: „Náš právní řád privileguje právní otcovství nad otcovstvím biologickým. Hlavním důvodem je zejména snaha o poskytnutí ochrany nezletilému dítěti, v jehož zájmu je mít rodiče, kteří k němu mají nejen práva, ale i povinnosti, zejména pak vyživovací, atd.“³³ Dalším, neméně důležitým důvodem pro privilegování právního otcovství nad biologickým, je zejména stabilizace poměrů dítěte, která přispívá k celkové harmonizaci jeho života a poměrů v něm a dává dítěti určitou nejen právní jistotu. Nás však v této práci bude zajímat zejména střet otcovství právního s biologickým.

Práva putativního otce, stejně jako přirozená práva dítěte, by mohla být lépe chráněna, pokud bychom se přiklonili k *Model Family Code*, dílu z pera významné familiaristky Ingeborg Schwenzer.³⁴ Tento model by mohl být inspirací pro další zákonodárny proces a úpravu stávající právní situace. Staví na tzv. zamýšleném, nebo-li chtěném rodičovství a potlačuje systém domněnek, které jsou dle autorky zastaralé. Pokud by nedošlo k určení otcovství na základě uplatnění autonomie vůle rodičů dítěte, je třeba garantovat práva dítěte dikcí „*Otcem dítěte je muž určený soudem jako genetický rodič*“.³⁵ Zapracování alespoň části tohoto modelu do zákona by tedy jistě stálo za uvážení, neboť práva domnělých otců, společně s právy dětí, by tak byla lépe chráněna a nemuselo by v takové míře docházet k soudním střetům. Nicméně ne vždy je určení biologického otce jako právního tou nejlepší cestou, neboť mnohdy se o své děti nezajímají

³¹ SCHÖN, Monika. *Lbůty pro popírání otcovství*. In KOTÁSEK, Josef (ed). Dny práva 2012. Brno: Masarykova univerzita, 2013 [online]. law.muni.cz [cit. 14. února 2019]. Dostupné na <https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/rodivcovstvi/SchonMonika.pdf>.

³² KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. České rodinné právo ve světle evropských harmonizačních tendencí. *Právník*, 2012, roč. 151, č. 11, s. 1177.

³³ ŠMÍD, Ondřej, DEMJANOVÁ, Radka a kol. *Povinnosti a práva rodičů ke dětem*. 1. vydání. Praha: Leges, 2017. s. 20.

³⁴ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Lidskoprávní dimenze českého rodinného práva*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2009. s. 67.

³⁵ Tamtéž.

a jejich roli převezme sociální otec, který dítěti do života dá mnohem více. Striktní preferování biologického rodičovství před rodičovstvím sociálním by tak mohlo vést k mnoha problémům.³⁶ Nad touto koncepcí je tedy třeba se pořádně zamyslet, a třeba to nejlepší z ní následně zakomponovat do našeho právního řádu a dát tak putativním otcům a jejich dětem další možnost, jak se domoci svých práv.

1.4 Práva dítěte a jejich ochrana

Základem rodičovství je vztah mezi dítětem a rodiči, tedy mezi matkou, otcem a jejich potomkem. Přestože se v této práci budeme zabývat hlavně právy otce, se zaměřením na práva otce putativního, je důležité si říci, že práva má nejen otec a matka, ale také samo dítě, a tato práva nesmějí být v žádném případě opomíjena. Rodinné právo bylo postupně ovlivňováno jak úmluvami o lidských právech, tak judikaturou Evropského soudu pro lidská práva či novým nazíráním psaného rodinného práva Ústavním soudem.³⁷ Mezinárodní dokumenty, kterými je Česká republika vázána, jsou podle článku 10 Ústavy přímo aplikovatelné a mají tedy přednost před zákonem. Dítěti jsou práva přiznávána zejména, ale nejen, na základě Úmluvy o právech dítěte (dále jen „Úmluva“), přesněji řečeno v největší míře primárně dle jejího čl. 7, který říká, že: „Každé dítě je registrováno ihned po narození a má od narození právo na jméno, právo na státní příslušnost, a pokud to je možné, právo znát své rodiče a právo na jejich péči.“³⁸ Tento článek tedy zaručuje dítěti právo znát svůj původ a je pro nás v tuto chvíli nejdůležitější. Tohle konkrétně zmíněné ustanovení je úzce spojeno právě s právy putativního otce, neboť stejně jako domnělý otec má právo otcem být, tak dítě má právo znát svůj původ a domáhat se tedy zjištění biologického otce a svých kořenů. Práva dítěte, která jsou mu dána právě na základě Úmluvy, se často dostávají – díky platnému právu – do konfliktu se zákonem zakotvenými právy rodičů.³⁹ Dítě má zájem nejen na stabilním rodinném zázemí, ale také na tom, aby mu bylo umožněno znát svůj původ a stejně jako jeho rodiče má právo na ochranu svého rodinného života.⁴⁰

Králíčková ve svém článku naznačuje ignoranci našich zákonodárců ve vztahu k judikatuře ESLP, respektive poukazuje na neexistenci výslovného popěrného práva dítěte.⁴¹ Právní úprava výslovně nezakotvuje popěrné právo dítěte, přestože bylo uvedeno ve vládním návrhu nového

---

³⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Lidskoprávní dimenze českého rodinného práva*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2009. s. 67.

³⁷ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. České rodinné právo ve světle evropských harmonizačních tendencí. *Právník*, 2012, roč. 151, č. 11, s. 1161.

³⁸ Úmluva o právech dítěte ze dne 20. listopadu 1989, v aktuálním znění.

³⁹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Lidskoprávní dimenze českého rodinného práva*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2009. s. 52.

⁴⁰ ŠÍNOVÁ, Renáta, ŠMÍD, Ondřej, JURÁŠ, Marek. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013. s. 105.

⁴¹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. České rodinné právo ve světle evropských harmonizačních tendencí. *Právník*, 2012, roč. 151, č. 11, s. 1179.

občanského zákoníku a byť nebylo v odborných komisích nikterak zpochybňováno.⁴² Dítě má právo, žádat o určení otcovství dle třetí domněnky, ale to je asi vše. Popěrné právo mu zůstalo odepráno. Přestože dle § 420 odst. 1 ZŘS jež říká, že: „Účastníky jsou žena, která dítě porodila, dítě a muž, který o sobě tvrdí nebo o němž je tvrzeno...“⁴³, je dítě účastníkem řízení, nemá samo o sobě možnost otcovství popírat a řízení tak zahájit. Dítě tedy popěrnou žalobu samo nepodá a je odkázáno na milost a nemilost rodičům, kdy pak záleží zcela na nich, zda žalobu na popření otcovství podají svým jménem, což však nemusí být v jejich zájmu, nemusí s tím souhlasit a přání dítěte odsunou na druhou kolej nebo v možnost soudu zahájit řízení ex offio dle § 793 NOZ. To však lze pouze: „Vyžaduje-li to zřejmý zájem dítěte a mají-li být naplněna ustanovení zaručující základní lidská práva...“⁴⁴, což záleží na konkrétním výkladu a posouzení soudu, tedy ani tato možnost zahájení řízení není jistá. Což je v dnešní době velký nedostatek. Dle mého názoru by i dítě mělo mít tuto možnost, aby mohlo více chránit své zájmy a svá práva, v čele s právem znát svůj původ.

Právo znát svůj původ a právo moct znát své rodiče, by mělo být při jakékoli činnosti státu prioritou a není při tom rozhodné, zda toto právo uplatňuje dítě samo nebo jeho rodiče.⁴⁵ Samotný zájem dítěte pak musí být prioritou v jakékoli věci dítěte a zájmem dítěte je nepochybně soulad mezi biologickým, právním a sociálním otcovstvím.⁴⁶ Každé dítě má právo, je-li to možné, znát své rodiče, prarodiče a další příbuzné a každé dítě má právo na to, žít se svými rodiči, má právo aby se o něj starali a vychovávali ho podle svých možností a schopností. Zájem dítěte je třeba vykládat komplexně, nikoliv jen ve vztahu k dalším subjektům – biologickým, právním, či faktickým a sociálním otcům – a bez ohledu na to, zda některý z nich plní, hodlá plnit nebo neplní vyživovací povinnost k dítěti.⁴⁷ V souladu se závěry Ústavního soudu se tedy má za to, že byť je ve věcech určování a popírání rodičovství dítě privilegovanou stranou, nejde o stranu privilegovanou absolutně. Vždy musí jít o vyváženost základních práv dítěte – matky – otce, o nalézání proporcionality mezi ochranou jejich subjektivních práv a o sladování biologického, sociálního a právního rodičovství.⁴⁸ Z výše uvedeného vyplývá, že by měl být brán zřetel nejen na práva otců a matek, ale také na práva dítěte, jež jsou stejně důležitá a mnohdy i více. Často se však stává, že dítě touží po stejném výsledku jako putativní otec a jejich

---

⁴² KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Rodinné právo v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 23-24, s. 809.

⁴³ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁴⁵ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Lidskoprávní dimenze českého rodinného práva*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2009. s. 64.

⁴⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Popírání otcovství nejvyšším státním zástupcem a subjektivní "přirozená" práva dítěte. *Bulletin advokacie*, 2007, č. 5, s. 32.

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II.: Rodinné právo (§655 – 975): Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 523.

zájmy jdou tak ruku v ruce. Někdy to tak ale být nemusí a jejich zájmy a cíle si mohou navzájem odporovat.

2 Aktuální otázky putativního otcovství v souvislosti s určováním a popíráním otcovství

2.1 Obecně k určování otcovství

Nejdříve je třeba si alespoň v obecných rysech určování otcovství charakterizovat a říci si, na jakých základních pravidlech a zvyklostech je postaveno a založeno. Řízení o určení otcovství je řízením nesporným. Cílem není pouhé řešení sporu mezi mužem, jenž má za to, že je nebo není otcem dítěte a ženou, která dítě porodila, ale vyřešení právních poměrů dítěte do budoucna.⁴⁹ Nejedná se tedy o spornou povahu řízení, jejímž cílem je určit, kdo je či není otcem dítěte, jak je mnohdy mylně zaměňováno. Spor o to, kdo je či není otcem dítěte, není primárním problémem tohoto řízení, neboť jeho cílem je vyjasnění původu dítěte a stabilizace jeho poměrů ze statusového hlediska. Pravidla pro určení otcovství by měla být koncipována tak, aby umožňovala jednoduché a rychlé určení otcovství a přispívala tak ke stabilitě a dalšímu upevňování tohoto základního mezilidského vztahu.⁵⁰

2.2 Domněnky otcovství

Určování otcovství je v našem právním řádu založeno na koncepci tří tradičních domněnek. Tato úprava otcovství se v zásadě nikterak nevymyká z konceptu evropských zahraničních úprav.⁵¹ Tyto domněnky, které zakládají otcovství, jsou vyvratitelné a vycházejí z pravděpodobnosti.⁵² Cílem určování otcovství podle domněnek je zajistit rychlé a do budoucna stabilní utvoření právního vztahu mezi dítětem a jeho otcem.⁵³ V nejlepším případě by mělo dojít k souladu otcovství biologického a právního, což je pro dítě a jeho vztahy z tohoto poměru vznikající, tou nejlepší možností. Nejvyšší soud zastává postoj, že v řízení o popření a následném určení otcovství je třeba přihlížet k nejlepšímu zájmu dítěte, čímž je nastolení souladu mezi biologickým, právním a sociálním rodičovstvím a rodičovstvím založeným na právních domněnkách.⁵⁴ Ne vždy však k této shodě a upřednostnění zájmů dítěte dojde. Často se snaží matka biologického otce vyloučit ze života dítěte a chce mu znemožnit dítě vychovávat, zajímat

⁴⁹ ŠÍNOVÁ, Renáta. K některým novinkám v právní úpravě určování a popírání rodičovství po 1. 1. 2014, *Bulletin Advokacie*, 2014, roč. 21, č. 12, str. 52.

⁵⁰ ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVORÁK, Jan, ŠVESTKA, Jirí. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. s. 71.

⁵¹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Rodinné právo v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 23-24, s. 809.

⁵² HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 135.

⁵³ FRINTA, Ondřej; TĚGL, Petr. O návrhu nového občanského zákoníku a jeho kritice (a taky o kontinuitě a diskontinuitě). *Právní rozhledy*, 2009, roč. 17, č. 14, s. 498.

⁵⁴ SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a vyživné dětí po rekonstrukci soukromého práva*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 28.

se o něj a stýkat se s ním, jindy o dítě nejeví zájem sám biologický otec. V takových případech dochází k upřednostnění otcovství právního a sociálního nad biologickým, což je logicky v nejlépeším zájmu dítěte. Je lepší mít jako otce právního jiného muže než otce biologického, pokud dítěti poskytuje vše, co je pro jeho vývoj, tužby, pocity a budoucí život nutné, byť by však takovéto otcovství mělo být založeno ideálně na základě institutu osvojení. Domněnky se tedy snaží trefit do reality biologického rodičovství a současně nastavují určitou právní jistotu. První domněnka otcovství vychází ze statusového poměru manželství, druhá staví na autonomii vůle rodičů a jejich rovnosti a třetí je založena na souloži v kritické neboli rozhodné době.⁵⁵ Všechny zmíněné domněnky najdeme v Obřanském zákoníku (dále jen „NOZ“), kde jsou upraveny v Hlavě II., konkrétně v § 776 - § 783⁵⁶. NOZ pak stanovuje přesné pořadí pro uplatnění jednotlivých domněnek a rodiče dítěte musí toto pořadí domněnek akceptovat, a to i přesto, že se právní otcovství neshoduje s biologickým.⁵⁷ Pokud bude platit domněnka první, nelze uplatnit domněnku druhou ani třetí, a pokud nejsou splněny podmínky pro domněnku první, může se uplatnit domněnka druhá či až následně domněnka třetí.⁵⁸ Toto přesné stanovení pořadí a nemožnost rozhodnout se dle své vůle například na základě jiné domněnky, často vede k následným sporům o určení a popření otcovství a k potlačení práv domnělých otců.

Dokud je otcovství určeno na základě některé ze zákonných domněnek otcovství, nelze určit otcovství jiného muže.⁵⁹ Tento striktní zákaz zhoršuje postavení zejména putativních otců, kteří následně nemají moc možností, jak se proti tomuto určení bránit a hájit tak svoje práva, jakožto práva biologického otce. Horníčková ve svém článku *Právní postavení domnělého otce (1.)* říká, že: „Postavení domnělého otce, který se domáhá právního určení svého otcovství k dítěti, se výrazně liší v závislosti na tom, zda je dítě tzv. právně bez otce nebo zda již bylo založeno právní otcovství k dítěti ve vztahu k jinému muži. Nebylo-li doposud právně určeno otcovství k dítěti, může se domnělý otec dle ustanovení § 783 NOZ domáhat určení svého otcovství k dítěti návrhem na určení otcovství... V opačném případě, bylo-li již založeno právní otcovství jiného muže k dítěti, je nejprve nutné, aby bylo úspěšně popřeno otcovství tohoto muže v řízení o popření otcovství, a až následně je možné určit otcovství domnělého otce k dítěti.“⁶⁰ V současné době však putativní otec nemá možnost přímého popření otcovství, což ho dostává do velmi složité a nepříjemné situace. Pokud tedy nedojde k popření právního otcovství matrikovými

⁵⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 135.

⁵⁶ Zákon č.89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁵⁷ ŠMÍD, Ondřej, DEMJANOVÁ, Radka a kol. *Povinnosti a práva rodičů ke dětem*. 1. vydání. Praha: Leges, 2017. s. 20.

⁵⁸ Tamtéž.

⁵⁹ SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a vyživné dětí po rekonstrukci soukromého práva*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 29.

⁶⁰ HORNÍČKOVÁ, Erika. Právní postavení domnělého otce (1.). *Právo a rodina*, 2017, roč. 19, č. 8, s. 5.

rodiči, nemá putativní otec (otec genetický, na kterého domněnka neukázala) v případě, že je otcem určen pomocí domněnek jiný muž, žádné právo, jak se domoci postavení právního rodiče.⁶¹ Je tak odkázán na popěrný návrh legitimovaných osob, který však nemusí přijít a jeho situace se tak stane o to komplikovanější. Jak uvádí ESLP v rozsudku *Kroon a další vs. Nizozemí*⁶² na téma určování otcovství: „Dle názoru Soudu ochrana rodinného života vyžaduje, aby biologická a sociální realita převážila nad právní domněnkou, která, jako v daném případě, jde jak proti zjištěnému skutkovému stavu, tak proti přání všech zainteresovaných, aniž by komukoliv z nich přinášela užitek.“⁶³ I ESLP tedy zastává názor, že v určitých případech, je-li to pro všechny strany nejlepší, by biologický soulad měl převážet nad právním stavem. Putativní otec by tedy měl mít mnohem více možností, jak se této harmonie domoci. Sociální i biologický otec mají v současném právním stavu určité právní postavení, a to i bez vazby na jejich rodičovství právní, jelikož český právní řád respektuje faktickou roli těchto osob v životě a fungování rodiny v sociálním smyslu, byť toto postavení je slabší, než by mohlo být.⁶⁴ Je třeba se tedy nad právy těchto otců více zamyslet a jejich postavení alespoň o něco zlepšit.

2.2.1 Pravidla při určování a popírání otcovství

Ustanovení obsahující pravidla pro určení a popření rodičovství upravují osobní postavení (osobní status), a tudíž jsou kogentní, tedy k určení či popření rodičovství nemůže dojít jinak než podle těchto ustanovení a tato pravidla platí vždy a bezvýjimečně, a to i tehdy, pokud by v jednotlivém případě existovala shodná vůle určitých osob se od těchto ustanovení odchýlit, či je nepoužít.⁶⁵ Dispozitivní úprava je v těchto ustanoveních rozhodně vyloučena, o něco více volnosti a svobodné vůle by však mohlo být ku prospěchu všech zainteresovaných stran. Zejména pak k dobru putativních otců. Procesní úprava předpokládá, že účastníky meritorního řízení jak o určení, tak o popření otcovství jsou vždy matka, dítě a dále buď muž, který o sobě tvrdí, že je otcem, nebo je označen za otce, nebo muž, jehož otcovství je popíráno.⁶⁶ Aspekty účastenství spojené s určováním a popíráním otcovství najdeme v ZŘS. Je však otázkou, zda by aktivní legitimace pro popírání otcovství neměla být rozšířena i na osoby, které by z toho mohly

⁶¹ ŠÍNOVÁ, Renáta. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655 – 975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. s. 873.

⁶² Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 27. října 1994, *Kroon a další vs. Nizozemí*, č. 18535/9.

⁶³ ŠÍNOVÁ, Renáta, ŠMÍD, Ondřej, JURÁŠ, Marek. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013. s. 106.

⁶⁴ BRUNCKO, Stanislav. *Kde se v zákoně skrývá biologický nebo sociální rodič?* In KOTÁSEK, Josef (ed). *Dny práva 2012*. Brno: Masarykova univerzita, 2013 [online]. law.muni.cz [cit. 14. února 2019]. Dostupné na <https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/rodivcovstvi/BrunckoStanislav.pdf>.

⁶⁵ ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jíří. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. s. 72.

⁶⁶ SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a vyživné dětí po rekonstrukci soukromého práva*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 26.

mít užitek a bylo by to v zájmu dítěte a v zájmu ochrany rodinného života nebo alespoň na všechny účastníky řízení, neboť ani tomu tak momentálně není. Ohledně výslovného zakotvení právního postavení biologického otce lze říci, že se skrývá především v třetí domněnce pro určení otcovství v § 783 odst. 2 NOZ, kde se mluví o „tom, jehož otcovství je pravděpodobné“.⁶⁷ Dále se institut putativního otce a problémy spojené s ním objevují ve značné míře ve druhé domněnce, o něco méně pak i v ostatních. Jeho postavení je však problematické, neboť právní řád mu nedává mnoho možností, jak své postavení upevnit nebo se ho domáhat. To je dle mého názoru chyba a nemělo by k tomu docházet. Práva putativních otců jsou už tak dost zkrácena a měla by být posílena.

V souvislosti s právem dítěte znát svůj původ, zmíněným v předchozí kapitole, a taktéž právem rodičů a dítěte na rodinný život je možné, v případě tzv. druhé i třetí domněnky určení otcovství realizovat i poté, co dítě nabude zletilosti, přestože toto „ne“omezení horní hranice, kdy je možné určit otcovství dítěte i poté, co nabylo zletilosti, není v občanském zákoníku výslovně stanoveno.⁶⁸ Dítě, respektive zletilá osoba, která je tím, k němuž je otcovství určováno, však zcela nesprávně nemá žádná práva a nemůže určení otcovství ovlivnit. Právo dítěte znát svůj původ, je-li to možné, je jedním ze základních pilířů a vodítek v rodinném právu a též zejména při určování a popírání otcovství a měly by na něj být brány neustále ohledy. Již při vzniku NOZ a rekonstrukci rodinného práva uvedla Šínová v jedné publikaci, že: „Upřednostnění zájmu dítěte na zjištění svého původu, které se v nové právní regulaci projevuje, je krokem správným směrem.“⁶⁹ Právo znát svůj původ a s ním spojená práva však nejsou jediná, kterými dítě disponuje. Kromě práva znát svůj původ a práva na ochranu rodinného života má samo dítě také právo na soudní ochranu jeho subjektivních práv, a proto má dítě toliko právo navrhnout, aby otcovství bylo určeno.⁷⁰ U popírání otcovství je tomu naopak, tady samo dítě nemá možnost tento právní stav popřít. Což je značný nedostatek stávající právní úpravy. Na rozdíl od řady evropských úprav mu tedy nespovídá právo otcovství již určené na základě některé z domněnek napadnout.⁷¹

2.2.2 Problematika vývoje vědy

Určování na základě třetí domněnky bývá někdy kritizováno, neboť v dnešní moderní době by již nemuselo docházet k určení otce soudem pouze na základě předpokladu soulože

⁶⁷ BRUNCKO, Stanislav. *Kde se v zákoně skrývá biologický nebo sociální rodič?* In KOTÁSEK, Josef (ed). Dny práva 2012. Brno: Masarykova univerzita, 2013 [online]. law.muni.cz [cit. 14. února 2019]. Dostupné na <https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/rodivcovstvi/BrunckoStanislav.pdf>.

⁶⁸ ŠMÍD, Ondřej, DEMJANOVÁ, Radka a kol. *Povinnosti a práva rodičů ke dětem*. 1. vydání. Praha: Leges, 2017. s. 19.

⁶⁹ ŠÍNOVÁ, Renáta, ŠMÍD, Ondřej, JURÁŠ, Marek. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013. s. 134.

⁷⁰ Tamtéž, s. 106.

⁷¹ Tamtéž, s. 106.

v rozhodné době. Stačilo by za otce dítěte určit toho, kdo dítě zplodil, a to na základě genetických testů.⁷² Soudy z velké části na tento vývoj již přistoupily a určují otce na základě genetických podkladů, není to však a nemusí být pravidlem. Nezbyvá nám nic jiného, než se zamyslet nad tím, zda systém domněnek již není překonán a zda by si naše právní úprava nezasloužila nějakou změnu směrem kupředu souvisle s vývojem medicíny a s vývojem na poli genetiky (zejména analýzy DNA). Ačkoliv častým argumentem konzervativnějšího přístupu k určování a popírání otcovství je nejlepší zájem dítěte, zůstává otázkou, zda se tato kategorie postupně nepřeměnila spolu s novými možnostmi určování otcovství, a zda by tudíž nebylo na místě právní úpravu v nejlepším zájmu dítěte modernizovat.⁷³ Například vložení konkrétního ustanovení do zákona, které by umožnilo test DNA použít automaticky nebo bylo-li by to přáním zainteresovaných osob a dalo by tak jak rodičům, tak dítěti téměř stoprocentní jistotu při zjišťování otcovství. V dnešní vyspělé době by mohlo mít větší význam určování otcovství na základě testu DNA než na základě systému domněnek, které často nekorespondují s realitou a v mnoha případech dle nich není ani možné otce dítěte s jistotou určit. V rámci určování otcovství založeného třetí domněnkou k tomuto již z velké části dochází, je však nutné se zamyslet nad tím, zda není třeba rozšířit tyto možnosti i na domněnky zbylé. Samostatně je upozorňováno na fakt, že by se praxe rozhodujících orgánů měla přizpůsobovat také pokroku ve vědě i společenských vztazích.⁷⁴ Vývoj judikatury je stejně nutný jako vývoj ve vědě. Z toho můžeme vyvodit i skutečnost, že by se měla přizpůsobovat nejen rozhodovací praxe, ale také sama právní úprava, která tuto problematiku upravuje. Mohlo by tak dojít k dokonalému souladu otcovství biologického a právního. Nedochozí by tak často k soudním sporům, a když už by se tak stalo, mohly by být zjednodušeny a hlavně by byla posílena práva domnělých otců společně s právy dítěte. Zjištění otcovství pomocí metody DNA bylo použito v několika rozsudcích ESLP, kdy tím dal jasně najevo, že s touto koncepcí určování otcovství do budoucna počítá. Na určení otcovství pomocí diagnostiky DNA se zaměřuje, již v první kapitole zmiňované dílo, *Model Family Code*, které by mohlo být inspirací pro moderní pojetí otázky určení zejména otcovství.⁷⁵ Upouští od domněnek a zakládá rodičovství zejména na dobrovolném uznání a také na použití genetických testů. Právům putativních otců by se tedy při zakomponování alespoň části tohoto díla do našeho právního řádu, zablýsklo na lepší časy.

⁷² HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 135.

⁷³ ŠÍNOVÁ, Renáta, ŠMÍD, Ondřej, JURÁŠ, Marek. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013. s. 107.

⁷⁴ HRUBÁ, Michaela. *Lidskoprávní aspekty procesu sladování biologického a právního rodičovství*. In Sborník příspěvků z mezinárodní konference Dny veřejného práva konané na PrF MU. Brno: Masarykova univerzita, 2007 [online]. law.muni.cz [cit. 21. ledna 2018]. Dostupné na <<https://www.law.muni.cz/sborniky/Days-of-public-law/files/pdf/ustava/Hruba.pdf>>.

⁷⁵ RADVANOVÁ, Senta a kol. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 50.

Je palčivou otázkou, zda by tato úprava přinesla kýžený výsledek. Mnohdy je pro zájmy dítěte výhodnější, má-li za otce určeného někoho jiného, než je otec biologický. Frintová v jedné z publikací týkající se rodinného práva konstatuje, že: „Uvádí-li se dnes, že vzhledem k možnostem přesného stanovení genetického původu pomocí testů DNA je systém domněnek překonaný či zastaralý, je třeba takové názory odmítnout jako zjednodušující a schematizující. Systém domněnek je totiž vybudován tak, aby právní otcovství dopadlo vždy pokud možno na toho muže, který je zároveň biologickým otcem dítěte. Jinak řečeno, systém domněnek je vystavěn tak, aby v souladu s dlouhodobou zobecněnou lidskou zkušeností panovala – pokud možno – jednotu mezi otcovstvím biologickým a právním. Samozřejmě je třeba myslet na to, že domněnka je založena pouze na určité míře pravděpodobnosti, takže nelze vyloučit, že v konkrétním případě bude situace odlišná od stavu, který předpokládá domněnka a právě z toho důvodu je v souvislosti s určením otcovství pomocí domněnek upravováno také popření takto založeného otcovství, kde právě v těchto sporných případech najdou moderní metody určování filiace své plné uplatnění.“⁷⁶ Zákonodárce by měl tedy hledat nějakou rovnováhu mezi těmito dvěma póly – určováním otcovství na základě domněnek a na základě vědy a genetiky. V případě využití všech těchto postupů při určování a popírání otcovství je však třeba se zamyslet také nad tím, aby rodičům zůstaly nějaké možnosti, jak se tomuto vyhnout, aby např. souladem biologického a právního otcovství nedošlo k narušení fungující rodiny, která má zájem na tom, aby vše zůstalo v takovéto podobě. Nalezení rovnováhy v případě takových situací není jednoduché a je třeba se nad vším důkladně zamyslet. V dnešní moderní a rychle se vyvíjející době bychom však měli reagovat na nové vědecké metody. Měli bychom usilovat o rozšíření a zlepšení právní úpravy týkající se určování otcovství, a to tím, že k tradičním domněnkám otcovství pojmem ustanovení, týkající se určování otcovství na základě testů DNA, jež rozšíří obzory v oblasti určování otcovství a umožní domáhat se svých práv i otcům, pro které to doposud nebylo tak jednoduché nebo vůbec možné. Tato kombinace metod určování otcovství by byla nadčasová, zajistila by větší soulad reality s právním stavem a dokázala by vyřešit mnoho problémů, zejména s ohledem na práva dítěte a putativních otců.

---

⁷⁶ ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVORÁK, Jan, ŠVESTKA, Jíří. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. s. 77.

3 První domněnka otcovství v souvislosti s právy putativního otce

3.1 Obecně

První domněnka je založena na manželském poměru, kdy dle § 776 NOZ se za otce dítěte má manžel matky, pokud se dítě narodilo v manželství nebo do třístého dne poté, co manželství zaniklo nebo bylo prohlášeno za neplatné.⁷⁷ Tato domněnka je založena na co nejrealističtějším souladu otcovství biologického, právního a sociálního, což by mělo být prioritou při určování otcovství. Doba 300 dní je ochrannou dobu, která měla chránit pohrobky, neboť legitimita manželského dítěte byla dříve velmi vysoce ceněna.⁷⁸ Tato lhůta tedy slouží primárně z historického hlediska jako ochrana dětí, jejichž otcové brzy zemřeli, ale v dnešní době slouží jako ochrana nejen pro děti, jež se narodí do manželství, které následně časně skončí smrtí, ale i rozvodem, prohlášením za nezvěstného, prohlášením za mrtvého nebo prohlášením manželství za neplatné. To vše, pokud se dítě narodí do uplynutí třístého dne po zániku manželství těmito zmíněnými způsoby. V takových případech se první domněnka otcovství uplatní zcela automaticky.⁷⁹ Domněnka svědčící manželovi matky se uplatní vždy po uzavření manželství, tedy i v případě, že manželství bylo uzavřeno jen velmi krátkou dobu před narozením dítěte. Pokud se tedy narodí dítě vdané ženě, není možné určit otcovství jinak, než pomocí první domněnky a ani samotné genetické rodičovství nemá na aplikaci domněnky vliv.⁸⁰ Pokud tedy biologická realita není v souladu s právní, nemá to na určení otcovství žádný vliv a biologický otec nezíská k dítěti žádná práva. Prvá domněnka vychází z pravděpodobnosti souladu právního, biologického, resp. genetického a sociálního rodičovství, z ochrany poskytované zákonem rodině založené manželstvím, ze zákonného požadavku, aby si byli manželé věrni a veřejného zájmu na jistotě a stabilitě ve statusových poměrech.⁸¹ Vždyť hlavním účelem manželství je založení rodiny, řádná výchova dětí a vzájemná pomoc mezi manžely.⁸² V případě použití této domněnky je zde tedy zájem zejména na tom, aby byl právní status dítěte co nejdříve určen, a to nejlépe ihned po narození.

⁷⁷ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁷⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 135.

⁷⁹ ŠMÍD, Ondřej, DEMJANOVÁ, Radka a kol. *Povinnosti a práva rodičů ke dětem*. 1. vydání. Praha: Leges, 2017. s. 27.

⁸⁰ ŠÍNOVÁ, Renáta. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655 – 975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. s. 873.

⁸¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 136.

⁸² ŠMÍD, Ondřej, DEMJANOVÁ, Radka a kol. *Povinnosti a práva rodičů ke dětem*. 1. vydání. Praha: Leges, 2017. s. 27.

Aby se manžel matky stal právně otcem, není zapotřebí žádného rozhodnutí, neboť zápis otce do matriky se provede bez dalšího ex lege.⁸³ Není zapotřebí žádné žádosti a žádného jiného zdlouhavého potvrzování této skutečnosti, manžel matky se vždy stane právním otcem dítěte. Jsou-li ke statusovým změnám vážné důvody, je v zájmu všech, zejména však dítěte, aby tato věc byla řešena a vyřešena v době, kdy je dítě útlého věku a kdy sociální vazby nejsou plně rozvinuty, a proto je prvá domněnka tradičně vyvratitelná, a to jak k návrhu matky, tak otce, a to zásadně v prekluzivních lhůtách dle § 785 NOZ.⁸⁴ Právní postavení dítěte je velmi důležitou součástí jeho života, a přestože se to nemusí zdát, je důležité, aby bylo postaveno najisto a ke změnám docházelo v budoucnu jen co nejméně. V době trvání této zákonné domněnky svědčící manželce matky se nemůže uplatit žádná jiná zákonná domněnka zakotvující otcovství, výjimkou potvrzující toto pravidlo však je ustanovení, které umožňuje za předpokladů taxativně vymezených zákonem konverzi první domněnky ve druhou dle § 777 NOZ.⁸⁵ Pokud se tedy dítě narodí v manželství, není možné, aby došlo k souhlasnému prohlášení rodičů ani k určení otcovství soudem a otcovství bude určeno na základě první domněnky. Otcovství manžela nebrání ani ta skutečnost, že o těhotenství matky neví, např. proto, že již oba žijí s novými partnery.⁸⁶ V takovém případě se může nový partner matky jako biologický otec dostat do postavení otce putativního a to např. tak, že manžel matky jakožto právní otec nebude chtít své otcovství popřít a matka sama tak z nějakého důvodu také neučiní. Nový partner matky se tak ocitne v postavení biologického a sociálního rodiče, avšak z hlediska právního, nebude mít k dítěti žádné vazby ani práva a povinnosti. Zejména však nebude mít žádnou možnost, jak se určení otcovství k dítěti domáhat.

3.2 Specifické případy

Za otce dítěte bude na základě první domněnky určen manžel matky, a to i v případě, že dítě bylo počaté umělým oplodněním. Je nerozhodné, jak bylo dítě počato, zda bylo počato asistovanou reprodukcí či běžným způsobem, relevantní je toliko to, zda se narodilo za trvání manželství.⁸⁷ Manžel bude do matriky zapsán jako otec shodně jako v případě, kdy se nejedná o početí umělým oplodněním na základě vzniklého manželského poměru. Pokud udělí manžel matky souhlas k umělému oplodnění své ženy a dítě se narodí do manželství, resp. v ochranné době 300 dnů, za otce se bude považovat manžel matky, byť tato situace není v zákoně výslovně

---

⁸³ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 136.

⁸⁴ Tamtéž.

⁸⁵ Tamtéž, s. 137.

⁸⁶ ŠMÍD, Ondřej, DEMJANOVÁ, Radka a kol. *Povinnosti a práva rodičů ke dětem*. 1. vydání. Praha: Leges, 2017. s. 27.

⁸⁷ ŠÍNOVÁ, Renáta. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655 – 975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. s. 879.

upravena, na rozdíl od nesezdaného neplodného páru, jež upravuje § 778 NOZ.⁸⁸ Podstatný zde není zmiňovaný souhlas, ale samotné ono manželství. To zakládá první domněnku, na jejímž základě bude otec určen stejně, jako v jiných případech za trvání manželství.

Ustanovení § 776 odst. 2 NOZ říká, že narodí-li se dítě ženě znovu provdané, má se za to, že otcem je manžel pozdější, i když se dítě narodilo před uplynutím třístého dne poté, co předchozí manželství zaniklo nebo bylo prohlášeno za neplatné.⁸⁹ Právní úprava se v tomto případě zaměřuje na situace, kdy se dítě narodí do nově uzavřeného svazku, nedlouho poté, co zanikl první. Toto ustanovení není žádnou výjimkou ze zásady, že otcovství svědčí manželce matky, ale pouze řeší konkurenci domněnek otcovství mezi dvěma manžely, a to bývalým manželem, jemuž svědčí otcovství proto, že se dítě narodilo do tří set dnů od zániku jeho manželství s matkou, a mezi současným manželem, jemuž rovněž svědčí domněnka otcovství proto, že se dítě narodilo za trvání tohoto manželství muže s matkou.⁹⁰ Vyřešení této konkurence domněnek ve prospěch nového manžela matky, je velmi výhodné pro putativní otce, neboť ti by se tak dostali do postavení, kdy by nebyli právními rodiči dítěte, přestože by jimi být měli. Do takového postavení putativního otce, který nemá k dítěti žádný právní poměr, se nicméně může dostat i bývalý manžel, v případě, že právě on je biologickým otcem dítěte a matka uzavřela sňatek s jiným mužem, avšak jak říká Šínová v komentáři: „Předpokládá se, že pokud manžel vstupuje do manželství s těhotnou ženou, která byla už dříve provdána, je otcem dítěte. Takový výklad je snahou o co nejrychlejší zakotvení statusu narozeného dítěte.“⁹¹ Ne vždy však má matka dítěte zájem se znovu provdat a tak jednoduše bez dalšího sjednotit biologické a právní otcovství.⁹² Díky tomu může docházet k situacím, kdy i po rozvodu je za právního otce určen manžel matky, neboť ta se znovu neprovdala s biologickým otcem dítěte a ten je tak vyloučen z jakéhokoliv právního pouta s dítětem a nemá moc možností, jak se sladění tohoto biologického stavu s právním domáhat. Aby byla práva biologického a právního otce sjednocena, může dojít ke konverzi první domněnky ve druhou, kdy bývalý manžel matky prohlásí, že není otcem a jiný muž naopak prohlásí, že otcem je a biologické a právní otcovství se tak dostane do rovnováhy, avšak k tomuto nemusí dojít a biologická realita se s tou právní bude nakonec míjet. Pokud se matka tímto způsobem rozhodne biologického otce vynechat, a za právního otce je tedy dle první domněnky určen manžel nebo bývalý manžel matky, nemá putativní otec jinou možnost, než

⁸⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 137.

⁸⁹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁰ SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekodifikaci soukromého práva*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 34.

⁹¹ ŠÍNOVÁ, Renáta. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655 – 975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. s. 878.

⁹² ŠMÍD, Ondřej, DEMJANOVÁ, Radka a kol. *Povinnosti a práva rodičů k dětem*. 1. vydání. Praha: Leges, 2017. s. 27.

doufat v popření otcovství matrikovým otcem, což však může být velmi složité a zdlouhavé. Právní otec, kterému toto postavení vyhovuje, se o to také nemusí ani pokoušet, neboť může být v jeho zájmu, aby mu bylo právní otcovství přisouzeno, přestože není otcem biologickým. Jak již bylo řečeno, v případě uzavření pozdějšího manželství, do kterého se dítě narodí, náleží otcovství k narozenému dítěti novému manželovi matky. První domněnka tak svědčí pozdějšímu manželovi matky, avšak pozdější manžel má možnost své otcovství popřít, a poté by prvá domněnka svědčila manželovi předchozímu, pokud se dítě narodilo v ochranné době.⁹³ Ten má poté na základě § 788 NOZ také právo své otcovství popřít.⁹⁴ Toto ustanovení je velmi příznivé pro otce, kteří se otcem necítí být, přestože se dítě narodilo do nového manželského svazku a jsou jako pozdější manželé za otce určeni na základě první domněnky, což jim dává možnost jednodušší harmonizace otcovství biologického s právním.

3.3 Možnosti putativního otce

Otázkou je, jaká práva má v tomto případě, kdy je jako právní otec určen manžel matky, otec putativní, který toto právní otcovství rozporuje. V právním řádu žádná ustanovení, která by se touto problematikou zabývala, nemáme. Sám domnělý otec, nemá žádné možnosti, jak se určení otcovství domáhat. Na základě české právní úpravy je zkrátka v případě určování otcovství v manželství právním otcem určen manžel matky a jiná možnost neexistuje. Pokud se putativní otec domnívá, že je biologickým otcem dítěte, jeho jedinou možností je popření otcovství manželem matky nebo matkou samotnou a následné určení otcovství v jeho prospěch. Pokud však matrikoví rodiče o popření nestojí a chtějí, aby právní poměry dítěte zůstaly v takovém stavu, v jakém jsou, putativní otec se v oblasti určení otcovství ničeho nedomůže a není možné, aby byl určen otcem právním. V praxi může nastat také situace, kdy těhotná žena uzavře manželství s někým jiným, než je biologický otec dítěte. Ponecháme-li stranou morální aspekt věci, práva dítěte i práva tzv. matrikového otce, čili manžela matky, který je určen za otce právě na základě první domněnky, dostává se putativní otec do svízelné situace.⁹⁵ Opět nemá žádná práva, jak se bránit a dosáhnout souladu biologického a právního otcovství. Zákon mu nedává žádnou „přímou“ možnost, jak matrikový stav nemající oporu ve faktickém stavu narušit a s dítětem se právně spojit.⁹⁶ Nedostatkem právní úpravy určování, ale i popírání otcovství je

⁹³ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 137.

⁹⁴ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

⁹⁵ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Práva putativního otce aneb být či nebýt*. In KOTÁSEK, Josef (ed). Dny práva 2012. Brno: Masarykova univerzita, 2013 [online]. law.muni.cz [cit. 14. února 2019]. Dostupné na <https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/rodicovstvi/KralickovaZdenka.pdf>.

⁹⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Práva putativního otce aneb být či nebýt*. In KOTÁSEK, Josef (ed). Dny práva 2012. Brno: Masarykova univerzita, 2013 [online]. law.muni.cz [cit. 14. února 2019]. Dostupné na <https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/rodicovstvi/KralickovaZdenka.pdf>.

krom toho, že sám putativní otec nemá možnost se jakkoliv přímo bránit také to, že soudu není výslovně dáno právo zahájit řízení ex offio v případě první domněnky.⁹⁷ Okruh aktivně legitimovaných osob je tradiční a jedná se pouze o matrikové rodiče.⁹⁸ Dle § 62 a § 62a zákona o rodině (dále jen „ZOR“) měl domnělý otec alespoň možnost využít aktivní legitimace Nejvyššího státního zástupce a domáhat se tak svých práv přinejmenším „nepřímo“.⁹⁹ Momentálně však nemá putativní otec žádnou možnost, jak v případě určení otce pomocí první domněnky sám toto otcovství popřít a následně znovu určit, již v jeho prospěch v souladu s biologickým stavem.

O tom, že domnělý otec nemá mnoho možností, svědčí i usnesení Ústavního soudu sp. zn. IV. ÚS 1511/17 ze dne 30. května 2017.¹⁰⁰ To říká, že je-li právní otcovství založeno k dítěti na základě první domněnky otcovství, tedy za otce dítěte je právně považován manžel matky, je pozice domnělého otce nejproblematictější, jelikož mu není zákonem svěřen žádný prostředek, jakým by mohl docílit popření otcovství manžela matky, díky čemuž by mohl docílit určení sebe samotného jako právního otce.¹⁰¹ Nález Ústavního soudu (dále jen „ÚS“) 3112/16 ze dne 16. května 2017 se tímto problémem také zabýval a je jedním z přelomových rozhodnutí týkajících se práv putativního otce. Je v něm v úzké spojitosti rozebírána nejen problematika určení otcovství, ale též popření.¹⁰² „Stěžovatel se v řízení před obecnými soudy domáhal určení, že je otcem nezletilé dcery, která měla jako matrikového otce uvedeného, v souladu s první domněnkou, manžela matky. S tímto však stěžovatel nesouhlasil, a proto podal žalobu na určení otcovství, která byla obecnými soudy zamítnuta, neboť ty dospěly k závěru, že pokud se dítě narodí za trvání manželství, určuje se otcovství podle první domněnky. Proto se zde následně nelze domáhat určení otcovství k dítěti soudní cestou. Pokud nastane situace, že matrikové otcovství neodpovídá faktickému stavu, mohou matrikoví rodiče otcovství popřít. V daném případě však již popěrná lhůta uplynula a žalobu na popření otcovství muž, který se označuje za biologického otce dítěte, sám podat nemůže. Stěžovatel tedy následně podal ústavní stížnost, v níž namítal, že rozhodnutí obecných soudů porušilo jeho právo na respektování soukromého a rodinného života a právo na spravedlivý proces. Ústavní soud dospěl k závěru, že ústavní stížnost není důvodná, jelikož obecné soudy dle něj rozhodly správně o nedůvodnosti žaloby stěžovatele, který k prosazení svých práv nenalezl vhodný procesní prostředek. Dle ÚS smyslem

⁹⁷ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Rodinné právo v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 23-24, s. 809.

⁹⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II.: Rodinné právo (§655 – 975): Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 522.

⁹⁹ Zákon č. 94/1964 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁰ Usnesení Ústavního soudu ze dne 30. května 2017, sp. zn. IV. ÚS 1511/17.

¹⁰¹ HORNÍČKOVÁ, Erika. Právní postavení domnělého otce (1.). *Právo a rodina*, 2017, roč. 19, č. 8, s. 7.

¹⁰² Nález Ústavního soudu ze dne 16. května 2017, sp. zn. II. ÚS 3122/16.

a účelem určení otcovství je zacelení chybějícího vztahu mezi dítětem a mužem, kterého právo považuje za otce a v projednávaném případě by tedy musel chybět v rodném listě údaj o otci nezletilé. Ten však nechyběl, neboť byl jako otec zapsán manžel matky. Určení otcovství nezletilé, by připadalo v úvahu pouze v případě jeho předchozího popření. K podání popírací žaloby však stěžovatel ani nebyl oprávněn. Ústavní soud si je však vědom skutečnosti, že tato věc přesahuje vlastní zájmy stěžovatele a může mít dopad na jednotlivce, kteří se ocitnou ve stejné pozici jako on.¹⁰³ Tento náleží ÚS ohledně určování otcovství, se jeví důležitým nejen při určování otcovství, ale také ve spojitosti s popíráním otcovství, neboť jde opravdu o převratné rozhodnutí, jež se týká práv putativních otců. Sám ÚS se zastal domnělých otců s tím, že jejich práva nejsou dostačující a potřebovaly by větší ochrany. Putativní otec momentálně sám nemá žádnou možnost, jak dosáhnout souladu biologického a právního otcovství v případě, kdy je právním otcem určen jiný muž na základě první domněnky, kromě popírného návrhu matrikových rodičů.

3.4 Konverze první domněnky v druhou

3.4.1 Obecně

Ustanovení 777 NOZ nazývá Králíčková Konverzí první domněnky určování otcovství ve druhou.¹⁰⁴ Jde o situaci, kdy se dítě narodí v době mezi zahájením řízení o rozvodu manželství a třístým dnem po rozvodu manželství, a manžel, popřípadě bývalý manžel matky prohlásí, že není otcem dítěte, zatímco jiný muž prohlásí, že je otcem dítěte, v takovém případě se má za to, že otcem je tento muž, připojí-li se matka k oběma prohlášením.¹⁰⁵ Jedná se o kladnou novinku, kterou zavedl nový občanský zákoník, v níž se kombinuje jednak popření otcovství manžela matky a následné určení otcovství jiného muže. Konverze první domněnky v druhou se v ZOR nevyskytovala.¹⁰⁶ Její zakomponování do NOZ je pozitivní skutečností nejen pro putativní otce, ale i pro manžele matky, kteří by se tak bez své vůle dostali do postavené právního otce. Konverze směřuje na situace, které nejsou v české společnosti ničím výjimečným, kdy žena, jejíž manželství se rozpadá, je těhotná s jiným mužem než se svým manželem, ani jedna ze zúčastněných osob si určení otcovství dle první domněnky nepřeje, o otcovství dítěte není

¹⁰³ ANONYM. *ÚS k domněnce otcovství* [online]. bulletin-advokacie.cz, 25. května 2017 [cit. 26. února 2019]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/domnely-biologicky-otec?browser=mobi>>.

¹⁰⁴ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II.: Rodinné právo (§655 – 975): Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 530.

¹⁰⁵ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁰⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Rodinné právo v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 23-24, s. 809.

fakticky žádných pochyb a mezi zúčastněnými ani není většího sporu.¹⁰⁷ Pomocí ní, je také zohledňován fakt poměrně vysoké rozvodovosti a skutečnosti, že v mnoha případech je biologickým otcem dítěte jiný muž než manžel matky a zákon tak díky tomuto ustanovení umožňuje, aby právní rodičovství co nejdříve odpovídalo biologickému a sociálnímu otcovství, a to bez zdlouhavého a mnohdy finančně nákladného řízení o popření první domněnky.¹⁰⁸ Zjednodušení tohoto řízení o popírání a následném určování otcovství, je tedy hlavním aspektem probíraného ustanovení, společně se stabilním určením právních poměrů nejen dítěte, ale i putativního otce, do budoucna a zájmem na sjednocení biologického a právního otcovství.

Souhlasným prohlášením matky, matrikového otce a jiného muže před soudem, je možné založit novou vyvratitelnou domněnku, která bude svědčit tomuto jinému muži, biologickému otci dítěte, a která tak vyloučí domněnku manžela matky.¹⁰⁹ Aby však mohlo dojít k tomu, že za otce dítěte nebude považován manžel matky, ale jiný muž, je třeba splnit základní podmínky, jež z ustanovení vyplývají. A to, že dítě se musí narodit v době mezi zahájením řízení o rozvod manželství a třístým dnem po rozvodu, dále že manžel nebo bývalý manžel matky prohlásí, že není otcem dítěte, jako další jiný muž, jež chce být otcem, prohlásí, že je otcem dítěte a v neposlední řadě se matka musí k těmto dvěma prohlášením připojit.¹¹⁰ Aby mohlo k souhlasnému prohlášení dojít, je třeba návrh na zahájení řízení podat nejpozději ve lhůtě jednoho roku a zmiňovaná prohlášení se musí učinit pouze před soudem.¹¹¹ K určení otcovství však dle § 777 odst. 3 nemůže dojít dříve, dokud nenabude právní moci rozhodnutí o rozvodu manželství. Na základě následujícího odstavce je pak jasně stanoveno, že uvedená úprava se týká obdobně i řízení o neplatnosti manželství.¹¹² Souhlasné prohlášení však nelze, na rozdíl od standardní úpravy druhé domněnky, učinit k nasciturovi, tedy k dítěti ještě nenarozenému.¹¹³ Vždy tedy musí dojít k souhlasnému prohlášení až po narození dítěte, ne dříve.

3.4.2 Konverze a práva putativního otce

Zmiňované ustanovení směřuje na řešení případů nevyhovující aplikace první domněnky otcovství v době, kdy manželé již spolu nežijí, a žena dítě počala s jiným mužem a s manželem se nestihla rozvést a tím pádem nestihne uzavřít nové manželství s otcem dítěte, nebo nedojde

¹⁰⁷ ŠÍNOVÁ, Renáta. K některým novinkám v právní úpravě určování a popírání rodičovství po 1. 1.2014, *Bulletin Advokacie*, 2014, roč. 21, č. 12, str. 53.

¹⁰⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 137.

¹⁰⁹ Tamtéž, s. 138.

¹¹⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹¹ ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jíří. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. s. 79.

¹¹² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹³ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 138.

k uzavření nového manželství po zániku manželství předcházejícího a dítě by se tak narodilo v ochranné době 300 dnů.¹¹⁴ Příčinou proč k uzavření nového manželství nedošlo, však nemusí být jen to, že se uzavřít nestihlo, ale také prostý důvod, kdy biologičtí rodiče dítěte nový svazek uzavřít nechtějí. Důvody, proč k následnému manželství nestihne dojít, nicméně nemusí stát jen na straně matky, ale i na straně otce, kdy se ten nestihne včas rozvést a pojmout za novou manželku matku svého biologického dítěte. Tyto případy jsou v dnešní době čím dál běžnější a nebýt tohoto ustanovení, byl by za otce dítěte určen dle první domněnky manžel matky a biologická realita by tak neodpovídala té právní, což není v nejlepším zájmu dítěte a ani jeho rodičů. Díky tomuto ustanovení se tak putativní otec nemusí dostat do nelichotivého postavení a může se snadno domoci svých práv a povinností k dítěti. § 777 tak svým souhlasným prohlášením rodičů znesnadňuje blokaci biologického otce a celkově upřednostňuje zájem dítěte na zjištění svého původu.¹¹⁵ Pomocí tohoto ustanovení však nedochází jen k upřednostňování zájmu dítěte, ale také putativního otce, jehož postavení se tímto dostává do lepšího světla a to tím, že tuto úpravu, kdy se biologický otec stane na základě konverze otcem právním, celkově zjednodušuje.

Toto ustanovení přináší žádoucí zlepšení v postavení domnělých otců. Jejich práva tak, jak již bylo řečeno, mohou být rychleji a snadněji určena a nemusí se jich domáhat náročnou soudní cestou. Mnohdy se svých práv ani v takovém případě nemuseli dočkat, jelikož právní otec například tyto zdlouhavé procesy nechtěl podstupovat a být právním otcem pro něj bylo snazší. V takovém případě se biologický otec svých práv stejně nedomohl. Zjednodušení této úpravy přispělo k tomu, aby putativní otcové jednodušeji dosáhli svých práv a sladili tak biologické a právní rodičovství ve svém nejlepším zájmu a v nejlepším zájmu dítěte. Cílem ustanovení bylo řízení zjednodušit a místo zdlouhavého popírání otcovství a následného určování otcovství na základě druhé nebo třetí domněnky, jednoduše využít zmiňovaný postup.

3.4.3 Specifika konverze

Pro tyto účely je v § 416 ZŘS upraveno řízení nazvané určení otcovství po rozvodu nebo prohlášení za neplatné.¹¹⁶ Ten stanoví zejména to, že soud vyslechne matku, manželku matky jako matrikového otce i toho, kdo prohlašuje, že je otcem dítěte, tedy domnělého otce, čímž je zároveň stanoven okruh účastníků řízení, k nimž se ještě přidá dítě zastoupené opatrovníkem.¹¹⁷

¹¹⁴ ŠÍNOVÁ, Renáta. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655 – 975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. s. 881.

¹¹⁵ ŠÍNOVÁ, Renáta, ŠMÍD, Ondřej, JURÁŠ, Marek. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013. s. 134.

¹¹⁶ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

¹¹⁷ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 138.

Dojde-li k souhlasnému prohlášení, kdo je otcem dítěte, účastníci podepíší protokol a soud následně tuto skutečnost oznámí orgánu, který vede matriku narození, v níž je dítě zapsáno a řízení zastaví.¹¹⁸ Matriční úřady, v jejichž kompetenci přepsání otce dítěte je, však mnohdy s tímto postupem nesouhlasí a odmítají novou skutečnost zapsat, čímž mohou způsobit komplikace a problémy nejen rodičům, ale i dítěti. Šínová v komentáři uvádí: „Vymazání manžela matky, jehož otcovství bylo původně určeno dle první domněnky otcovství, na základě protokolu nemá v současné době podklad v zákoně o matrikách. Matriční úřady proto v některých případech postup dle § 416 ZŘS a § 777 NOZ odmítají s odůvodněním, že nejde o soudní rozhodnutí popírající otcovství... K popření a určení otcovství však dochází samotným okamžikem prohlášení, zápis do matriční knihy je toliko deklaratorní. Pro odmítnutí sladění právního stavu skutečného se stavem v matriční knize je tak absence úředního razítka na protokolu argumentem nedostatečným.“¹¹⁹ Klíčovým řešením by mohlo být, kdyby k prohlášení mohlo dojít na matrice tak, jak to umožňují některé zahraniční úpravy a naše právní úprava stejně jako v případě druhé domněnky.¹²⁰ Celkově vzato je nutno shrnout, že ustanovení o konverzi první domněnky ve druhou je velkým přínosem pro domnělé otce a jejich práva k určení otcovství k jejich biologickému dítěti.

3.5 Domněnka svědčící muži, který dal souhlas k umělému oplodnění

3.5.1 Podstata domněnky

Tato domněnka se týká určování otcovství při umělém oplodnění, kdy rodiče dítěte nejsou manželé, ale jedná se o nesezdaný pár. Dlouhou dobu nebylo třeba tuto problematiku řešit, neboť párům, které nemohly mít vlastní děti, postačoval institut osvojení. Doba se ale změnila, vyvinula a i tyto páry zatoužily po vlastním počatém dítěti a došlo tak k nutnosti zakotvení těchto pravidel do právní úpravy, a to nejen pro manželské páry, ale také pro páry nesezdané. Podstatou této domněnky uvedené § 778 NOZ je, že: „Narodí-li se dítě, které je počato umělým oplodněním, ženě neprovdané, má se za to, že otcem dítěte je muž, který dal k umělému oplodnění souhlas.“¹²¹ Zmiňované ustanovení tedy staví najisto, kdo je otcem dítěte, které bylo počato prostřednictvím umělého oplodnění.¹²² Ihned po narození, jsou tak stabilizovány a jasně určeny právní poměry dítěte. Ustanovení § 778 NOZ je v praxi někdy označováno, jako „první

¹¹⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 138.

¹¹⁹ ŠÍNOVÁ, Renáta. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655 – 975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. s. 889.

¹²⁰ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II.: Rodinné právo (§655 – 975): Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 532.

¹²¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹²² ŠÍNOVÁ, Renáta. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655 – 975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. s. 890.

a pŭltá“ domněnka a jeho základem není manželství ani nesezdané soužití, ale souhlas muže z neplodného páru s umělým oplodněním ženy ve vazbě na zvláštní zákon i souhlas této ženy.¹²³ Tento souhlas můžeme přirovnat k souhlasnému prohlášení matky a muže, obdobně jako u druhé domněnky, jež je založen na svobodné vůli muže a ženy. Dá-li muž souhlas s umělým oplodněním a k početí a narození dítěte dojde na základě tohoto oplodnění, nastane nevyvratitelná domněnka otcovství tohoto muže i tehdy, když při umělém oplodnění nebyl použit jeho genetický materiál.¹²⁴ Je tedy nepodstatné, zda dítě ponese genetický materiál právního otce, či cizího dárce. Za otce tedy bude ex lege vždy považován muž, který dal k umělému oplodnění souhlas a není zde rozhodné, zda byl použit genetický materiál neplodného nesezdaného páru, či dárce, resp. dárců.¹²⁵ Muž dává souhlas k oplodnění ženy a tím i k tomu, že následně k sobě právně připoutá dítě vzniklé z tohoto oplodnění a je nerozhodné, zda bude jeho biologickým otcem či nikoli. Muž tento souhlas dává proto, aby byl právně uznán za otce dítěte, a to bez ohledu na jeho biologický původ. Souhlas, však musí být učiněn předtím, než došlo k umělému oplodnění.¹²⁶ Nikdy ne až poté, vždy pouze předem, neboť tímto souhlasem je vázáno i zdravotnické zařízení. Souhlas však musí být dán před každým provedením umělého oplodnění.¹²⁷ Nestačí tedy, aby byl souhlas dán mužem pouze jednou, ale pokud se umělé oplodnění nezdaří, a je potřeba se o něj pokusit znovu, musí být tento souhlas dán mužem znovu a k jeho předchozímu souhlasu se nepřihlíží.

Rozvoj reprodukčního lékařství přinesl v posledních desetiletích netušené možnosti na poli asistované medicíny, a v rámci tohoto pokroku bylo nutno vyřešit situace v rámci založení filiace, kdy při umělém oplodnění byly jako zárodečný materiál použity spermie dárce, nikoliv manžela (či druha) ženy, která umělé oplodnění podstoupila.¹²⁸ Účelem tohoto ustanovení není určit muže, který je biologicky s dítětem spojen, nýbrž v případě umělého oplodnění od dárce tohoto muže dokonce z rodičovství vyloučit a naproti tomu vymezit toho, kdo se souhlasem s umělým oplodněním sám sebe do role budoucího rodiče delegoval, tedy napevno stabilizovat právní poměry dítěte i neplodného páru a nezpochybnitelně tak určit otcovství, což je podstatou této

---

¹²³ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 141.

¹²⁴ SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekodifikaci soukromého práva*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 26.

¹²⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 141.

¹²⁶ SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekodifikaci soukromého práva*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 26.

¹²⁷ ŠÍNOVÁ, Renáta. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655 – 975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. s. 891.

¹²⁸ RADVANOVÁ, Senta a kol. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 55.

právní regulace.¹²⁹ Je důležité připomenout, že pravidla týkající se tohoto ustanovení se vztahují pouze k umělému oplodnění nesezdaného páru. Umělé oplodnění páru manželského, se řídí klasicky pravidly první domněnky otcovství, kdy je za otce dítěte určen manžel matky. Umělé oplodnění s využitím anonymního dárce vede k tomu, že páru, jenž o umělé oplodnění požádal, se narodí dítě, které má odlišný genetický původ a zákonodárce tímto postupem vědomě vytváří konstrukci právního otcovství, které nekoresponduje s otcovstvím genetickým.¹³⁰ Tento postup vyloučení putativního otce je však záměrem právní regulace. Využitím tohoto postupu dojde k vyblokování biologického otce (pokud není mezi právním a biologickým soulad), který následně nemá žádnou možnost, jak si k dítěti vytvořit vztah.

3.5.2 Jeden a půltá domněnka a putativní otcovství

Zde postavení putativního otce nemusíme nikterak řešit, neboť z ustanovení celkem jasně vyplývá, že nikdo jiný otcem nemůže být, kromě muže, který dal s oplodněním souhlas. Šínová ke sporu o určení otcovství v tomto případě říká, že: „Ke sporu o otcovství může dojít s ohledem na výše uvedené, jen je-li pochybnost o tom, zda a kým byl dán souhlas s provedením umělého oplodnění, popř. není-li postaveno najisto, zda bylo dítě umělým oplodněním počato. Není vyloučeno, aby tyto pochybnosti byly vyřešeny soudním rozhodnutím o určení otcovství. Pokud bude v takovémto řízení prokázáno, že dítě bylo počato umělým oplodněním, nebude však prokázán souhlas s jeho provedením, otcovství nebude určeno.“¹³¹ Pokud by tedy došlo k situaci, kdy k umělému oplodnění nedošlo, a matka byla oplodněna normální cestou, poté se putativní otec může domáhat svých práv a to za pomoci soudu. Že by se však k dítěti narozenému z umělého oplodnění hlásil nějaký jiný muž a snažil si připsat roli biologického otce, se zdá velice nepravděpodobné. Přesně na tyto případy však toto ustanovení dopadá, jelikož právním otcem se stává muž, který dal k oplodnění souhlas, bez ohledu na to, kdo je biologický otec a genetický materiál dal k dobru. Domnělý otec tak nemá nárok na následné soudní vymáhání práv o určení otcovství k dítěti. Putativní otcovství je zde tedy v tomhle směru nemyslitelné a samotným ustanovením naprosto vyloučené. Většina dárců genetických buněk se o následky svého počínání nezajímá a není známo mnoho případů, kdy by takovýto biologický otec o svá práva k dítěti usiloval. O umělé oplodnění se v největší míře snaží lidé, kteří již jinou šanci na početí nemají a doufají tak v pomoc medicíny. I kdyby se tak ovšem stalo, takový putativní otec nebude mít žádné možnosti, jak se svého postavení domáhat. Je důležité v souvislosti s umělým oplodněním zmínit také práva samotného dítěte. Určení otcovství u dítěte počatého umělým oplodněním

¹²⁹ ŠÍNOVÁ, Renáta. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655 – 975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. s. 892.

¹³⁰ Tamtéž, s. 891.

¹³¹ Tamtéž, s. 892.

nejvíce zasahuje do jeho práva znát svůj původ a do jeho práva na péči jeho skutečnými genetickými rodiči, jelikož právní rodičovství je při naplnění předpokladů založeno nezrušitelně, v případě absence souhlasu je neurčitelné, takže dosažení souladu právního stavu se stavem skutečným je v tomto případě vyloučeno.¹³²

---

¹³² ŠÍNOVÁ, Renáta. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655 – 975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. s. 893.

4 Druhá domněnka otcovství a práva putativního otce

4.1 Obecně ke druhé domněnce otcovství

Tato domněnka, v pořadí druhá, je založena na autonomii, dobrovolnosti a svobodné vůli rodičů dítěte, kteří spolu neuzavřeli manželství. Jedná se o takovou dohodu mezi matkou a putativním otcem dítěte, kdy muž, který se chce stát právním otcem dítěte, založí své otcovství souhlasným prohlášením, jež učiní společně s matkou.¹³³ Aby k souhlasnému prohlášení matky a domnělého otce dítěte mohlo dojít, není třeba faktické soužití ve společné domácnosti ani uzavření manželství, neboť právě na tyto případy nesezdaného soužití domněnka směřuje. Společné soužití a domácnost tedy není podmínkou pro užití této domněnky. Souhlasné prohlášení je zvláštní projev vůle každé ze stran, které musí být učiněno osobně, musí být srozumitelné, určité, bezvýhradné, bezpodmínečné apod.¹³⁴ Toto prohlášení se nazývá souhlasné, jelikož prohlášení jak otce, tak matky musí být kladná a musí z nich být jasné jejich souhlasné stanovisko. Druhá domněnka se dá uplatnit kdykoli, tj. jak před narozením počatého dítěte, tak po dobu jeho nezletilosti, a lze ji uplatnit i k dítěti zletilému.¹³⁵ Je tedy možné provést souhlasné prohlášení i k nasciturovi, tedy k dítěti doposud nenarozenému, na rozdíl od souhlasného prohlášení při konverzi první domněnky ve druhou. Naopak není možné souhlasné prohlášení učinit pro futuro k dětem, které případně pár, který chce souhlasné prohlášení učinit, někdy počne.¹³⁶ Určení poměrů dítěte ještě před jeho narozením, přispívá k lepší stabilizaci jeho poměrů a k právní jistotě. V takovém důsledku dítě získává ihned při narození příjmení, na kterém se rodiče dohodli a je třeba na něj nahlížet jako na zákonného dědice muže, který souhlasné prohlášení učinil apod.¹³⁷ Souhlasné prohlášení nemůže učinit matka, jež pro duševní poruchu nemůže posoudit význam svého prohlášení nebo je-li opatření jejího prohlášení spojeno s těžko překonatelnou překážkou.¹³⁸ V takových případech nemůže dojít k určení otcovství druhou domněnkou, neboť matka není schopna zmíněné souhlasné prohlášení učinit.

Aby k uplatnění druhé domněnky došlo, je však nezbytné, aby nebylo otcovství již určeno na základě domněnky první ani podle domněnky jeden a půlté či konverze první domněnky ve prospěch druhé. „Souhlasné prohlášení je možné učinit pouze tehdy, nemá-li dítě právního otce. Výjimkou je možnost matky, manžela matky, resp. bývalého manžela matky a jiného muže, učinit ve vazbě na rozvod manželství (prohlášení manželství za neplatné) současně souhlasné prohlášení

¹³³ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 141.

¹³⁴ Tamtéž, s. 143.

¹³⁵ Tamtéž, s. 141.

¹³⁶ ŠINOVÁ, Renáta. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655 – 975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. s. 898.

¹³⁷ Tamtéž, s. 903.

¹³⁸ Tamtéž, s. 915.

o popření matrikového otce a o určení otce jiného. Jedná se tak o konverzi první domněnky ve druhou¹³⁹ Prohlášení o otcovství učiněné vdanou ženou by bylo považováno jako tzv. nulitní právní jednání, které nemůže vyvolat žádné právní následky a matriční úřad v takovém případě odmítne provést zápis do knihy narození.¹⁴⁰ Narodí-li se dítě matce neprovdané, nemůže se ex lege uplatnit domněnka, která by byla obdobou domněnky otcovství manžela matky, jelikož na rozdíl od existence manželského poměru nemá v tomto případě právo žádnou indicii, jakého muže za potencionálního označit.¹⁴¹ K určení otcovství na základě souhlasného prohlášení tedy může dojít pouze v případě, kdy právní otcovství k dítěti ještě nebylo nijak určeno. Toto souhlasné prohlášení je možné učinit buď před soudem, nebo před matričním úřadem, výběr je zcela na rodičích, avšak i zde jsou výjimky, a to, že pro nezletilé rodiče, kteří nejsou plně svéprávní, a pro omezeně svéprávné zletilce je souhlasné prohlášení třeba učinit výhradně před soudem.¹⁴² Otcovství u nezletilých rodičů by mohlo být na základě druhé domněnky určeno v případě, kdy bude takové prohlášení přiměřené rozumové a volní vyspělosti nezletilého odpovídající jeho věku.¹⁴³

4.2 Problematika souhlasného prohlášení

Matriční úřad není oprávněn takové oznámení soudu přezkoumávat a je jím vázán.¹⁴⁴ Matriční úřad tedy nezkontroluje, zda je právní otcovství v souladu s biologickým, či nikoliv. Tohle omezení však je na úkor putativních otců a jejich práv, protože při neshodě právního a biologického rodičovství jsou jejich práva poškozena a nemohou se již dále domáhat určení otcovství a o následný vztah s dítětem mohou přijít. Zákon jasně stanovuje předpoklady pro přijetí souhlasného prohlášení a soulad otcovství genetického a právního mezi tyto všeobecně nespadá, není tedy možné souhlasné prohlášení o otcovství odmítnout, byť by z dostupných informací bylo zřejmé, že muž, který prohlášení poskytuje, nemůže být biologickým otcem dítěte.¹⁴⁵ Souhlasné prohlášení matky a otce o otcovství k dítěti tedy nemůže být matričním úřadem odmítnuto a putativní otec nemá možnost, jak toto prohlášení zastavit, neboť není legitimován k podání návrhu na neplatnost takového prohlášení, jelikož ta se zkoumá v řízení o popření otcovství. Oprávnění dovolat se neplatnosti prohlášení otcovství jsou pouze muž

¹³⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 141.

¹⁴⁰ ŠMÍD, Ondřej, DEMJANOVÁ, Radka a kol. *Povinnosti a práva rodičů k dětem*. 1. vydání. Praha: Leges, 2017. s. 31.

¹⁴¹ RADVANOVÁ, Senta a kol. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 55.

¹⁴² HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 142.

¹⁴³ ŠMÍD, Ondřej, DEMJANOVÁ, Radka a kol. *Povinnosti a práva rodičů k dětem*. 1. vydání. Praha: Leges, 2017. s. 31.

¹⁴⁴ SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekodifikaci soukromého práva*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. s. 48.

¹⁴⁵ ŠÍNOVÁ, Renáta. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655 – 975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. s. 903.

a žena, kteří souhlasné prohlášení dle druhé domněnky učinili, tedy matrikoví rodiče dítěte.¹⁴⁶ Putativní otec se tedy nemůže domáhat neplatnosti takového prohlášení a nemůže takto určené otcovství ani popírat, jelikož ani k tomu nemá žádnou pravomoc. Šínová v komentáři říká, že pouze v případě pochybností o souladu souhlasného prohlášení s lidskými právy, může matriční úřad podat podnět k popření otcovství dle § 793 NOZ.¹⁴⁷ To je ovšem jediná situace, kdy může matriční úřad zakročit a pomoci tak putativnímu otci k sladění jeho práv.

„I když je souhlasné prohlášení matky a otce pravidlem, v praxi mohou nastat i výjimky z této situace. Podá-li matka návrh na určení otcovství proti domnělému otci, je tento návrh v praxi považován za souhlas s pozdějším prohlášením tohoto muže a další prohlášení matky se v tomto případě k platnému určení otcovství nevyžaduje. Situace je obdobná také v případě, podá-li návrh na určení otcovství domnělý otec. Stejně tak je tomu v případě, kdy matka označí určitého muže v řízení o určení otcovství a následně tento muž učiní souhlasné prohlášení.“¹⁴⁸ K souhlasnému prohlášení tedy nemusí dojít záraz, v určitých případech může být dáno dodatečně, avšak vždy je třeba, aby došlo ke shodě matky i domnělého otce. Pokud tedy matka ani otec souhlasně na matričním úřadě neprohlásí, že jsou rodiči dítěte, matriční úřad se v této věci následně obrátí na soud. „Dítě má právo znát své rodiče a právo na jejich péči, a proto není-li otcovství určeno na základě domněnky svědčící manželku matky ani souhlasným prohlášením na matričním úřadě, ujme se určení otcovství soud. Předseda senátu vyslechne toho, koho matka označuje za otce, zda uznává, že je otcem a dojde-li k souhlasnému prohlášení rodičů o otcovství, uvede se to v protokolu a oznámí orgánu, který vede matriku narození, v níž je dítě zapsáno, nedojde-li k určení otcovství a matka nepodá v přiměřené době návrh na určení otcovství, může soud jmenovat dítěti opatrovníka k podání takového návrhu.“¹⁴⁹ ZŘS upravuje toto řízení v § 415 a nazývá ho Určení otcovství k dítěti neprovdané matky.¹⁵⁰

4.3 Soulad biologického a právního otcovství

Právní otcovství by mělo být v souladu s biologickým, a pokud tomu tak není, je to na újmu nejen putativnímu otci, ale také zejména dítěti. Proto by právní stav založený druhou domněnkou měl zásadně odpovídat biologické a sociální realitě, a to zejména v zájmu dítěte, neboť prohlášení o otcovství má významné statusové důsledky nejen pro prohlašujícího a dítě,

¹⁴⁶ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II.: Rodinné právo (§655 – 975): Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 553.

¹⁴⁷ ŠÍNOVÁ, Renáta. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655 – 975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016, s. 903.

¹⁴⁸ ŠMÍD, Ondřej, DEMJANOVÁ, Radka a kol. *Povinnosti a práva rodičů ke dětem*. 1. vydání. Praha: Leges, 2017, s. 32.

¹⁴⁹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015, s. 144.

¹⁵⁰ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

ale i pro rodinu, příbuzné apod., jde-li o případnou vyživovací povinnost, dědická práva atd.¹⁵¹ Nejde tedy o pouhé zájmy otce, ale hlavně dítěte a celé širší rodiny, která se tak stane nedílnou součástí života dítěte a může jej z velké části silně ovlivnit. S ohledem na to, že zákon u druhé domněnky otcovství nevyžaduje prokázání skutečného původu dítěte, k rozporu mezi genetickým rodičovstvím a rodičovstvím založeným druhou domněnkou může dojít v mnoha případech a ty je nutné rozdělit na situace, kdy muž, který souhlasné prohlášení činí, ví o tom, že dítě není jeho biologickým potomkem, či nikoli.¹⁵² Nastupuje zde domněnka, že právě ten muž, který o svém otcovství učinil souhlasné prohlášení s matkou dítěte, bude s největší pravděpodobností otcem biologickým, a tudíž bude považován za otce také z hlediska práva, avšak nelze vyloučit, že souhlasným prohlášením bude založeno (ať vědomě či nevědomě) otcovství muže, který jím ve skutečnosti, totiž biologicky, není.¹⁵³ K těmto případům dochází velmi často, byť by tomu tak nemělo být, už jen s ohledem na nejlepší zájmy dítěte a jeho rodinný život. Biologický otec se tak dostává do postavení putativního otce a musí se domáhat svých práv nejčastěji náročnou soudní cestou.

Toto ustanovení týkající se druhé domněnky otcovství je k právům putativních otců jednak velmi lichotivé, jednak velmi nevyhovující. Lichotivé je v tom smyslu, že matka má sama možnost, domluvit se s mužem, kdo bude určen jako právní otec dítěte a nemusí tak docházet k tíživým situacím a následným soudním sporům, když je na základě jedné z domněnek určen jiný muž, avšak toto plus, které druhá domněnka přináší, se může stát i jejím velkým negativem pro postavení putativních otců a jejich práva, jelikož matka dítěte může za právního otce pomocí druhé domněnky určit úmyslně jiného muže, než biologického otce a tím ho dostat do nepříjemné situace. Teorie i praxe si léta kladou otázku, zda právní otcovství založené druhou domněnkou musí odpovídat otcovství biologickému, resp. genetickému a sociálnímu.¹⁵⁴ Jak ale již z předchozích kapitol vyplývá, mělo by právní, biologické i sociální rodičovství nejlépe splývat v jedno a být v souladu, protože to je pro zájmy dítěte nejlepší a zájem dítěte a jeho práva, by měly být vždy na prvním místě. Tento postoj, že prohlášení o založení druhé domněnky má odpovídat především biologické realitě, podporuje i zákon, když v § 783 NOZ stanoví, že soud může ex offio zahájit řízení o popření otcovství založeného druhou domněnkou, jestliže takto určený otec nemůže být otcem dítěte.¹⁵⁵ Pokud se matka rozhodne určit za právního otce dítěte

¹⁵¹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II.: Rodinné právo (§655 – 975): Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 548.

¹⁵² ŠÍNOVÁ, Renáta. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655 – 975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. s. 908.

¹⁵³ RADVANOVÁ, Senta a kol. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 55.

¹⁵⁴ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 142.

¹⁵⁵ Tamtéž.

jiného muže, který není biologickým otcem dítěte, a který s tímto souhlasí, nemá poté putativní otec jinou možnost, než se domáhat popření tohoto otcovství, ke kterému však sám nemá žádné přímé oprávnění. Musel by spoléhat na dobrou vůli matky a právního otce a v jejich návrh na popření otcovství nebo v kladné rozhodnutí soudu, který může v případech, kdy to vyžaduje veřejný zájem dítěte a mají-li tím být naplněna ustanovení zaručující lidská práva, zahájit řízení o popření otcovství založené druhou domněnkou i bez návrhu.¹⁵⁶ Určení otcovství by mělo být v nejlepší zájmu dítěte, neb jak vyplývá z mnoha úmluv a také judikatury ESLP, dítě má právo znát svůj původ. Blokací putativního otce a určením za otce právního jiného muže, toto právo porušuje a tento postup tak není v nejlepší zájmu dítěte. „Důležité je, že nejen dítě, ale i matky a zejména biologičtí otcové, mají právo na rodinný život a jeho ochranu. To konstatoval i ESLP ve věci *Keegan v. Irsko*¹⁵⁷, když řekl, že i putativní otec má právo domáhat se určení otcovství proti vůli matky a jeho práva nesmí být zkrácena možností kohokoliv libovolně učinit prohlášení ve smyslu druhé domněnky, které by mělo zásadní nevratné statusové důsledky, a tím tohoto muže, ale i dítě samotné vyřadit z možnosti založit a realizovat rodinný život.“¹⁵⁸

K určení otcovství na základě druhé domněnky, kdy je za právního otce určen jiný muž, než biologický otec dochází v čím dál více případech, a to z mnoha různých důvodů. Matka dítěte v tu chvíli opravdu nemusela tušit, že potenciální právní otec dítěte není otcem biologickým, ale také mu tuto skutečnost mohla úmyslně zatajit a uvést ho v omyl. V praxi tento postup zpravidla směřuje k prostému „vyblokování“ genetického otce, kdy souhlasným prohlášením s jiným mužem se matka snaží zabránit určení otcovství prostřednictvím soudního rozhodnutí nebo k získání výhod spojených se statusovým poměrem občana.¹⁵⁹ Dalšími důvody také mohou být např. nejen finanční, ale i společenské postavení otce, neochota matky se s biologickým otcem dítěte stýkat, rodinná situace, sociální podmínky a další. Pokud se putativní otec do této nepříznivé situace, kdy jej matka uvedla v omyl nebo mu o určení otcovství jiného muže vůbec neřekla, dostane, nezbyvá mu nic jiného, než se snažit o popření otcovství soudní cestou a jeho následné určení. Jinak totiž určení otcovství ve svůj prospěch nedosáhne. K tomu mu dopomůže § 793 NOZ, který umožňuje zahájení řízení o popření otcovství i bez návrhu.¹⁶⁰

---

¹⁵⁶ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁵⁷ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. května 1994, *Keegan proti Irsku*, č. 16969/90.

¹⁵⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 142.

¹⁵⁹ ŠÍNOVÁ, Renáta. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655 – 975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. s. 910.

¹⁶⁰ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

4.4 Neplatnost souhlasného prohlášení

Za pokrokové je však třeba považovat ustanovení, které chrání muže zakládajícího druhou domněnku otcovství svým prohlášením v situaci, kdy jej matka uvedla v omyl.¹⁶¹ Jedná se o § 782 NOZ, který říká, že prohlášení o otcovství je zvláštní projev vůle, na který se použijí obecná ustanovení o právním jednání, není-li stanoveno jinak.¹⁶² Neplatnosti se však lze dovolat jen ve lhůtě do 6 měsíců od prohlášení nebo narození dítěte. V případě, že matka uvedla v omyl oba otce, jak právního, tak biologického, je právě toto ustanovení pro ně klíčovým, neboť právní otec, který není biologickým, se díky němu otcovství zproští, čímž se putativní otec dostává do situace, kdy může následně zažádat o určení otcovství a své biologické a právní rodičovství tak sladit. „Pro vědomé přijetí cizího dítěte za vlastní, by měl sloužit především institut osvojení dítěte. Autoři Velkého komentáře mají za to, že jakékoliv souhlasné prohlášení, kterým je určeno otcovství k dítěti, jež není genetickým potomkem muže, který souhlasné prohlášení činí, a to s vědomím tohoto rozporu právního a genetického rodičovství, nelze automaticky považovat za absolutně neplatné, neboť by mělo být přihlíženo k posouzení účelu, pro který k prohlášení otcovství k dítěti, které není biologicky spjato s prohlašujícím mužem, došlo.¹⁶³ Vycházejí z Rozsudku Nejvyššího soudu¹⁶⁴ (dále jen „NS“), který konstatoval, že: „*souhlasné prohlášení otcovství k dítěti, při němž matka i prohlášení činící muž věděli, že druhý uvedený nemůže být biologickým otcem dítěte, je absolutně neplatné pro obcházení zákona o rodině upravující osvojení*“. V tomtéž rozhodnutí však sám NS připouští, že: „*ne každé souhlasné prohlášení rodičů, kteří věděli, že prohlášení činící muž nemůže být biologickým otcem dítěte, musí nezbytně obcházet zákon. Při posouzení, zda souhlasné prohlášení obchází zákon, je třeba vzít do úvahy, zda takové určení je jednoznačně v rozporu s nejlepším zájmem dítěte*“. Účel, pro který dochází k takovému souhlasnému prohlášení, může být různý. V praxi nejčastěji dochází k takovému kroku v případě, kdy sociální otec chce sladit své otcovství s právním a má opravdový zájem se o dítě starat a chce převzít roli rodiče dobrovolně, se všemi jeho důsledky.“¹⁶⁵ Problematika neplatnosti souhlasného prohlášení je velmi komplikovaná a rozsáhlá záležitost, která svým rozsahem a složitostí přesahuje hranice diplomové práce, a proto se jí tu nebudu zabývat. K tomuto problému viz dále.¹⁶⁶

¹⁶¹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Popírání otcovství nejvyšším státním zástupcem a subjektivní "přirozená" práva dítěte. *Bulletin advokacie*, 2007, č. 5, s. 33.

¹⁶² Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁶³ ŠÍNOVÁ, Renáta. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655 – 975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. s. 909.

¹⁶⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. dubna 2012, sp. zn. 30 Cdo 3430/2011.

¹⁶⁵ ŠÍNOVÁ, Renáta. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655 – 975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. s. 909.

¹⁶⁶ V případě, že tato problematika někoho zajímá více do hloubky odkazuji např. na Velký komentář od autorů Melzer, Tégl a kol., nebo též na Komentář k NOZ od Hrušákové, Králíčkové a Westphalové, kde tyto informace nalezne.

4.5 Druhá domněnka v souvislosti s právy putativního otce

Byť tato věc není výslovně řešena zákonem, vyplývá z povahy věci zásadní požadavek, aby právní, biologické a sociální rodičovství bylo v souladu a harmonii, což vyplývá i z právní úpravy rodičovství, která stojí především na biologickém faktu a názoru, že k přijetí cizího dítěte za vlastní slouží především institut osvojení.¹⁶⁷ Nemělo by tedy docházet k situacím, kdy se otec dostane do takového postavení, že se nebude moci domoci svých práv spojených s výkonem rodičovství a bude se jich muset domáhat soudní cestou. V našem právním řádu mají popěrné právo pouze matrikoví rodiče, popěrné právo putativního otce i dítěte chybí, a pokud se tedy domnělý otec chce domáhat svých práv, musí tak učinit za pomoci soudu, který má právo zahájit řízení o popření otcovství ex offio a následně se domáhat svého určení otcovství, což je velmi zdoluhavý a náročný proces. Mělo by být dbáno na to, aby putativní otcové byli lépe chráněni a pokud nedojde k určení právního otcovství v souladu s biologickým pomocí druhé domněnky, aby měli sami více možností, jak se přímo bránit, než pouze zdoluhavou a obtížnou soudní cestou.

„Je třeba souhlasit se závěry ESLP v mnoha posuzovaných věcech, zejména s konstatováním, že ke každé věci je třeba přistupovat s ohledem na její specifika a konkurující si zájmy poměřovat. V praxi totiž může dojít k tomu, že v důsledku běhu času se na základě prohlášení nemajícího oporu v realitě naváže silné sociální pouto ze strany dítěte. Poukazujeme na věc *Knákal vs. Česká republika*¹⁶⁸, posuzovanou ESLP, ve které bylo dovozeno, že pokud určitý muž, který věděl, že dítě nezplodil, k sobě toto dítě přesto dobrovolně právně připoutal, měl by být svým rozhodnutím vázán i v době, kdy se s matkou dítěte rozešel.“¹⁶⁹ V takovém případě, kdy velkou část života dítěte zabere sociální otec, se putativní otec již málokdy domůže svých práv, protože by to bylo v rozporu s nejlepším zájmem dítěte, který je na prvním místě. Přesto není mnohdy vinou putativního otce, že sociální vztah s dítětem nenavázal, jelikož o něm neměl tušení nebo mu matka styk s dítětem neumožnila. Je pak rozporuplné, zda i tak putativního otce ze života dítěte vynechat či nikoliv. Jako nejpodstatnější se tedy v těchto věcech určování otcovství jeví to, že je třeba posuzovat každý případ konkrétně a zvlášť, s ohledem na nejlepší zájmy dítěte, neboť okolnosti každého případu jsou individuální a v těchto věcech není místo pro generalizaci. Případy, kdy matka uvede otce v lest, podvede ho a vědomě se snaží práva putativního otce vyloučit, nejsou ničím ojedinělým a v praxi jsou stále častější. Více zákonných prostředků pro putativní otce, aby se přímo domohli svých práv, by tedy jistě mělo své opodstatnění. Putativní

¹⁶⁷ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II.: Rodinné právo (§655 – 975): Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 538.

¹⁶⁸ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 8. ledna 2007, *Knákal proti České republice*, č. 39277/06.

¹⁶⁹ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II.: Rodinné právo (§655 – 975): Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 538.

otec má v českém právním řádu pouze právo podat podnět k popření otcovství i bez návrhu dle § 793 NOZ, bylo-li otcovství určeno souhlasným prohlášením, jestliže však soud na tento podnět nereaguje, nemá putativní otec žádnou možnost, jak existující statusový poměr mezi matrikovým otcem a dítětem narušit.¹⁷⁰ Taková úprava je nedostačující, minimální a není ku prospěchu putativních otců, kteří nemají popěrné právo, protože to je právem pouze matrikových rodičů.

---

¹⁷⁰ ŠÍNOVÁ, Renáta. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655 – 975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. s. 951.

5 Třetí domněnka otcovství v souvislosti s právy putativního otce

5.1 Obecně ke třetí domněnce

Třetí domněnka konstatuje, že se má za to, že otcem je muž, který s matkou dítěte souložil v době, od které neprošlo do narození dítěte méně než 160 a více než 300 dní, ledaže jeho otcovství vylučují závažné okolnosti.¹⁷¹ Zákon stanoví, že pokud se neuplatní domněnka první nebo druhá, může matka, dítě i muž, který tvrdí, že je otcem, navrhnout, aby otcovství určil soud na základě třetí domněnky.¹⁷² Stejně jako u předchozí domněnky, se může tato uplatnit pouze v případě, pokud dítěte již nemá určeného právního otce na základě některé z přechodných domněnek. Třetí domněnka může být uplatněna kdykoli, tedy jak k nezletilému, tak ke zletilému dítěti.¹⁷³ Tím se podstatně rozšiřuje okruh dětí, na které je možno určení otcovství na základě třetí domněnky aplikovat. Přestože se může zdát, že v dospělosti již tento postup není třeba, je tomu naopak. Není rozhodné, zda je dítě zletilé či nikoliv, po celou dobu svého života má právo znát svůj původ a poznat své rodiče, byť by to mělo být až v pokročilém věku. Nebylo-li tedy doposud určeno otcovství k dítěti, může se putativní otec dle ustanovení § 783 NOZ domáhat určení svého otcovství k dítěti návrhem na určení otcovství.¹⁷⁴

Tato domněnka je založena na souloži v kritické resp. rozhodné době, jež pochází z časů, kdy nebylo možné otce pozitivně určit.¹⁷⁵ V dnešní době se však tato myšlenka může zdát již překonaná, neboť jak bylo zmíněno výše, vývojem doby došlo k modernizaci genetických testů, které otcovství mohou určit již se skoro stoprocentní jistotou. „K uplatnění třetí domněnky může dojít jen v rámci soudního řízení, nikoli ex lege jako v případě domněnky první nebo na základě souhlasného prohlášení jako u domněnky druhé. Narodí-li se dítě mimo manželství a není-li ze strany jeho zploditelů vůle k založení právního otcovství, je třeba, aby v zájmu dítěte bylo umožněno určit otcovství soudní cestou, a to i proti vůli jednoho z rodičů, resp. obou. Takovýto rozsudek je konstitutivní a zakládá překážku věci rozsouzené (res iudicata).“¹⁷⁶ Zmiňované ustanovení tedy dává možnost právě putativním otcům, domáhat se svých práv na určení otcovství soudní cestou v případě, že matka s tímto určením nesouhlasí a odmítne s domnělým otcem určit otcovství pomocí souhlasného prohlášení. Problém nastává v případě, že právní

¹⁷¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁷² HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 146.

¹⁷³ Tamtéž.

¹⁷⁴ HORNÍČKOVÁ, Erika. Právní postavení domnělého otce (1.). *Právo a rodina*, 2017, roč. 19, č. 8, s. 4.

¹⁷⁵ KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. In HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II.: Rodinné právo (§655 – 975): Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 554.

¹⁷⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 146.

otcovství je soudní cestou přiřknuto muži, který není biologickým otcem dítěte. V takovém případě nemá putativní otec žádné další možnosti, jak se bránit a určení otcovství dosáhnout, jelikož takové rozhodnutí soudu, kterým bylo určeno otcovství, právě na základě zásady *res iudicata* již nelze popírat. Česká právní regulace nepřiznává putativnímu otci právo napadat právní otcovství jiného muže ani mu neposkytuje jiná práva, která by zajistila soulad jeho biologického a právního otcovství a docílil tak optimální ochrany svých zájmů a nejlepšího zájmu dítěte.¹⁷⁷ Změny takového rozhodnutí a dosažení práv putativního otce se lze následně domáhat pouze cestou obnovy řízení, která je však limitována na účastníky původního řízení.

Kritická neboli rozhodná doba znamená časové rozmezí, od kterého neprošlo do narození méně než 160 a více než 300 dnů.¹⁷⁸ Oproti historickým úpravám byla kritická doba zkrácena na 160 dnů od narození dítěte (dříve bylo 180), což důvodová zpráva objasňuje snahou o přizpůsobení se úrovni soudobé medicíny, která je schopna zachránit, resp. udržet při životě i plod narozený kolem 25. týdne těhotenství.¹⁷⁹ Na základě soulože muže s ženou právě v této kritické době, je následně určeno otcovství k dítěti, jež se matce narodí. Jakmile bude prokázáno, že k souloži v této době došlo, uplatní se v daném řízení tato domněnka otcovství, která je též vyvrátitelná, a proto může ten, kdo brání tomu, aby byl určitý muž za otce určen, uvádět okolnosti, které otcovství tohoto muže vylučují.¹⁸⁰ Obtížnou se situace stává ve chvíli, kdy matka v této kritické době souložila s více muži. V takovém případě by bylo samo o sobě velmi těžké otcovství k dítěti určit. Avšak dnes, kdy je znalecké dokazování, zejména metodou profilování DNA, na vysoké úrovni a muže lze z otcovství nejen vyloučit, ale i určit s pravděpodobností až 99%, je třeba přistoupit v takovýchto situacích právě k němu.¹⁸¹ Díky určování otcovství za pomoci DNA ve všech případech, by nemuselo docházet k omylům, kdy by byl za otce právního určen otec jiný, než ten biologický. Práva putativních otců by tak byla lépe chráněna a soulad právního a biologického rodičovství, jakožto jeden z nejdůležitějších požadavků při určování rodičovství, by mohl být s jistotou dodržen. Cílem soudního rozhodnutí není určit muže, který je nejpravděpodobnějším genetickým otcem dítěte (a ten pak případně tento závěr vyvrátí), nýbrž určit muže, u něhož je existence takové vazby pokud možno postavena zcela najisto bez možnosti dalšího jejího vyvrácení, je tedy hledán genetický původce dítěte, což úroveň soudobé

---

¹⁷⁷ ŠÍNOVÁ, Renáta. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655 – 975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. s. 951.

¹⁷⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015., s. 147.

¹⁷⁹ ŠÍNOVÁ, Renáta. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655 – 975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. s. 935.

¹⁸⁰ ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jirí. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. s. 82.

¹⁸¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 147.

vědy umožňuje pomocí různých metod.¹⁸² Výsledkem soudního rozhodnutí by tedy mělo být zejména sjednání souladu biologické (neboli genetické) reality s právní, pomocí níž budou poměry mezi otcem a dítětem postaveny najisto a nebude o nich žádný pochyb.

5.2 Problematika soudního rozhodnutí

Jak již bylo řečeno, třetí domněnka se může uplatnit pouze v soudním řízení. Zákon v § 783 stanoví, že pokud nedojde k určení otcovství podle první domněnky, či konverze první domněnky ve druhou a ani podle jeden a půlté nebo druhé domněnky, může matka, dítě i muž, který tvrdí, že je otcem navrhnout, aby otcovství bylo určeno soudem.¹⁸³ Tedy nejen matka, ale i dítě a hlavně putativní otec mají možnost, určit otcovství na základě této domněnky. „V praxi nejčastěji podávají návrh na zahájení řízení podle třetí domněnky matky. Pokud podává návrh nezletilé ne plně svéprávné dítě, musí být zastoupeno opatrovníkem. Muži, kteří osobě tvrdí, že je otcem (tj. putativnímu, domnělému, tvrzenému otci), bylo u nás přiznáno právo domáhat se určení otcovství v důsledku judikatury ESLP k článku 8 Evropské úmluvy o lidských právech, jmenovitě věci *Keegan vs. Irsko*.¹⁸⁴ ESLP konstatoval, že i de facto svazky muže a ženy, které nejsou založeny manželstvím, požívají ochrany a že právní nemožnost muže přímo se domáhat určení otcovství proti vůli matky, a zamezit tak osvojení dítěte, porušuje zákonem garantovaná práva na rodinný život domnělého otce a do zákona tak bylo vloženo také ustanovení, které znemožnilo provést osvojení dítěte proti vůli jeho putativního otce, který se domáhal soudní cestou určení otcovství.¹⁸⁵ Práva putativních otců, nejen při osvojení dítěte, tak získala lepší ochrany. Díky tomuto případu, získali domnělí otcové možnost, jak se soudně domáhat svých práv a určení otcovství k biologickému dítěti. Z výše uvedeného kromě lepší ochrany putativních otců vyplývá také to, že nejčastěji tato domněnka směřuje k ochraně matek, které žádají určení otcovství soudem, a to z toho důvodu, že domnělý otec se nemá k souhlasnému prohlášení, že je otcem dítěte a otcovství tak nemůže být určeno pomocí domněnky druhé. Není však ničím výjimečným, kdy o takové určení soudem žádají putativní otcové, aby se domohli svých práv a určení otcovství k biologickému dítěti ve chvíli, kdy právě matka s tímto nesouhlasí a snaží se práva domnělého otce potlačit a určení otcovství a následný soulad biologického a právního otcovství tak vyloučit.

Domněnku číslo tři lze, jak již bylo řečeno, uplatnit pouze v řízení před soudem. Takové řízení není omezeno žádnou lhůtou, neboť v řízení o určení otcovství jde o určení statusu

---

¹⁸² ŠÍNOVÁ, Renáta. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655 – 975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. s. 931.

¹⁸³ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁸⁴ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. května 1994, *Keegan proti Irsku*, č. 16969/90.

¹⁸⁵ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 147.

významného jak pro domnělého otce, tak pro matku a její dítě.¹⁸⁶ ZŘS toto řízení upravuje v § 417 a násl. a nazývá jej Řízení o určení a popření otcovství.¹⁸⁷ Účastníky řízení pak jsou matka dítěte, dítě a muž, který o sobě tvrdí nebo o němž je tvrzeno, že je otcem dítěte (domnělý otec) a z důvodové zprávy vyplývá, že nesporný charakter řízení nevyklučuje, aby takových mužů v řízení bylo více, pokud matka v době rozhodné souložila s více muži.¹⁸⁸ V tomto řízení je možné využít velké množství důkazů v čele s důkazními prostředky z oblasti medicíny. Skutečnosti vylučující otcovství se v praxi prokazují zejména znaleckými posudky z oborů hematologie, gynekologie, lidské genetiky, metody profilování DNA, sexuologie a dalších.¹⁸⁹ Vývoj medicíny, genetiky a vědy jako takové se v této domněnce může uplatnit v největší míře. Pozitivem je, že tyto důkazní prostředky se málokdy mýlí a je pak tedy nepravděpodobné, že by došlo k rozporu mezi právní a biologickou realitou a následnému domáhání se putativního otce svých práv a určení otcovství k dítěti. „V praxi se ovšem lze setkat s případy, kdy se právě zejména domnělý otec odmítá podrobit znaleckému dokazování. Lze se plně ztotožnit s nálezem Ústavního soudu ze dne 28. 2. 2008, č. I. ÚS 987/07,¹⁹⁰ dle kterého: „*předním hlediskem při jakékoliv činnosti týkající se dětí, včetně výkonu soudnictví, musí být zájem dítěte ... má každé dítě právo znát své rodiče ... je povinností soudu náležitě vyšetřit skutkový stav a zjistit zda ... muž je otcem, či nikoli ... provést též vyšetření DNA ... opravňuje i k tomu, aby mj. tomuto muži uložil povinnost se dostavit se ke znalci a strpět odběr vzorků nezbytných pro DNA analýzu, příp. vynutit splnění této povinnosti za pomoci uložení pořádkových pokut či předvedení ... respektovány převažující zájmy dítěte, jakož i jeho právo znát rodiče.*“ Podrobit se vyšetření DNA tedy může být soudem přikázáno.¹⁹¹ Ze zmíněného je možné vyvodit, že putativnímu otci může být v zájmu dítěte přikázáno, aby se testům DNA, které jeho otcovství potvrdí nebo vyvrátí, podrobil, přestože s tím nesouhlasí. Z uvedeného můžeme též konstatovat, že povinnost podrobit se analýze DNA může být přikázána i v případech, kdy matka určení tohoto otce rozporuje, a právě na základě těchto výsledků, pak bude rozhodnuto. Statusový poměr mezi dítětem a otcem vzniká dnem, kdy rozsudek, kterým bylo otcovství určeno, nabude právní moci, čímž muž získává k dítěti práva a povinnosti jako jeho matka.¹⁹² Následně je v knize narození proveden zápis, který odpovídá tomuto rozsudku a dítěti je vydán nový rodný list. „Ve výše

---

¹⁸⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 148.

¹⁸⁷ Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

¹⁸⁸ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 148.

¹⁸⁹ Tamtéž.

¹⁹⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 28. února 2008, sp. zn. I. ÚS 987/07.

¹⁹¹ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 149.

¹⁹² Tamtéž.

zmiňovaném nálezu¹⁹³ Ústavní soud konstrukci třetí domněnky zkritizoval a označil ji za překonanou a to s odkazem na stav současné medicíny a možnosti určit otcovství najisto, s tím, že je nutné právní regulaci obsahující domněnku soulože interpretovat následovně: „Nelze proto považovat za jediné správný ten postup, že soud se bude napřed zabývat tím, zda došlo k souloži, a teprve v případě prokázání soulože nařídí znalecký posudek, aby zjistil, zda závažné okolnosti mužovo otcovství nevylučují. Není vadou řízení, pokud soud přímo přistoupí ke znaleckému dokazování metodami DNA diagnostiky: takový postup je v souladu nejen se zmíněnou zásadou arbitrárního pořádku, ale též se zásadou procesní ekonomie. Konečně je zjevné, že pokud ze znaleckého posudku vyplýne, že žalovaný muž je otcem dítěte, bude tím s praktickou jistotou prokázána i soulož tohoto muže s matkou v rozhodné době, tj. – dnes již překonaná – skutková báze třetí domněnky.“¹⁹⁴ Zákonodárci by se tedy měli zamyslet nad tím, zda tato domněnka není již opravdu překonaná a zda se za pomoci medicíny a genetiky nedá dosáhnout stejných, ba ještě lepších výsledků při určování otcovství soudem než pomocí obyčejných nástrojů. Práva putativních otců by tak měla větší jistotu, že k sladění jejich biologického a právního otcovství dojde a bude potvrzeno. Určení otcovství za pomoci metody profilování DNA určí biologického otce dítěte se skoro 100% pravděpodobností, čímž dojde k určení otcovství bez jakýchkoliv rizik omylu v osobě otce. Biologičtí otcové by se tak již, ve chvíli, kdy je za právního otce určen na základě třetí domněnky jiný muž, nemuseli dostávat do nepříjemného postavení putativních otců, kteří nemají žádnou možnost, jak se domáhat souladu biologického a právního otcovství. Určování otcovství na základě třetí domněnky za pomoci metody DNA by bylo v jejich prospěch, neboť k těmto justičním omylům by již nedocházelo.

Je potřeba si uvědomit, že ačkoli se hovoří o „třetí domněnce“, k určení otcovství dochází soudním rozhodnutím a není přímo závislé na skutečnosti, zda k souloži skutečně došlo či nikoliv. Třetí domněnka pouze usnadňuje dokazování a uvádí, že se za otce má považovat ten, kdo souložil s matkou. Za pomoci moderní techniky a vyspělosti medicíny již není takový problém zjistit, kdo je genetickým otcem dítěte a toho za právního otce také určit. Problematickou se však stává situace, kdy na základě DNA testů je za biologického otce na základě soudního rozhodnutí určen muž, který s ženou ani nesouložil a nemá nejmenší ponětí o tom, že by biologickým otcem měl být a stane se jím bez vlastní vůle a přičinění. Situace dopadá na případy, kdy k souloži jako takové nedošlo, ale došlo k jiné formě kontaktu, na jejímž základě došlo k početí dítěte. Třetí domněnka je domněnka pro účely dokazování, přestože nebyla naplněna soulož, je možné, aby určitý muž byl genetickým otcem dítěte, a díky moderním

---

¹⁹³ Nález Ústavního soudu ze dne 28. února 2008, sp. zn. I. ÚS 987/07.

¹⁹⁴ ŠÍNOVÁ, Renáta. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655 – 975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. s. 936.

metodám určování otcovství není větších problémů s jeho určením. Každé dítě má právo znát svůj původ a nemělo by mu být upřeno právo znát svůj původ na úkor toho, že k souloži jako takové mezi mužem a ženou nedošlo. Jestliže znalecké prostředky ukážou na určitého otce, měl by ten být určen jako otec právní, byť ke styku nedošlo. Tato problematická otázka není doposud nijak judikatorně řešena, ale v dnešní době by se již mělo počítat s tím, že k oplodnění může dojít i bez soulože. Přestože takovéto rozhodnutí může být z části nespravedlivé pro určeného otce, měla by nám stále na srdci ležet zejména práva dítěte, mezi které jistota toho, že poznají svého biologického otce, jistě patří.

5.3 Putativní otcovství a třetí domněnka

Putativní otcové momentálně nemají mnoho možností, jak svá práva chránit, v případě, že právní otcovství k dítěti bylo již určeno ve prospěch jiného muže, neboť zákon jim nepřiznává žádnou možnost, jak se svých práv přímo domáhat. V případě probírané domněnky je jejich postavení o to složitější, že soudní rozhodnutí zakládá překážku *res iudicata* a putativní otec již pak nemá žádnou možnost jak se otcovství domáhat, neboť překážka věci rozsouzené vylučuje možnost popřít otcovství k dítěti, které již jednou bylo určené.

V rozsudku *Abrens vs. Německo*¹⁹⁵ ESLP poskytl ochranu sociálnímu rodičovství, když konstatoval, že rozhodnutí německého soudu poskytnout ochranu a dát přednost existujícímu sociálnímu rodinnému poměru mezi dítětem a jeho právním otcem před biologickým otcovstvím není porušením práva na ochranu rodinného života dle čl. 8 Evropské úmluvy o lidských právech ve spojení se zákazem diskriminace dle čl. 14 téže úmluvy.¹⁹⁶ Tím se postavení putativních otců dostalo do nepříjemné situace, jelikož je ESLP vyřadil ze hry o přiznání jejich práv a povinností na základě biologické reality. Tento postup je v konkrétních případech k pochopení, neboť ne vždy, sladění právního a biologického rodičovství musí být ku prospěchu dítěte. Ve chvílích, kdy se dítě citově silně zaváže k právnímu a sociálnímu otci, nemělo by od něj být jen tak bez závažných důvodů odtrženo. Je však nespravedlivé vyloučit putativního otce ze života dítěte, když s ním chce navázat a nadále udržovat nějaký vztah jen proto, že již právního otce, který se o něj stará, má. Otázkou práva domnělého otce na styk s dítětem se zabýval Nález Ústavního soudu sp. zn. II. ÚS 3122/16 ze dne 16. 5. 2017.¹⁹⁷ Ten ve svém nálezu s odkazem na judikaturu ESLP konstatoval, že: „Čl. 8 Úmluvy musí být vykládán tak, že ukládá členským státům závazek zkoumat, zda je v nejlepším zájmu dítěte umožnit jeho biologickému otci založit mezi nimi vztah, např. prostřednictvím přiznání práva na styk. V souladu s tím však také platí, že biologický otec

¹⁹⁵ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 22. března 2012, *Abrens proti Německu*, č. 45071/209.

¹⁹⁶ HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. s. 150.

¹⁹⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 16. května 2017, sp. zn. II. ÚS 3122/16.

nesmí být zcela vyloučen ze života jeho dítěte, ledaže jsou zde k tomu důležité důvody vyplývající z nejlepšího zájmu dítěte. To ale automaticky neznamená povinnost založit biologickému otci právo napadat status otce právního. Tento závazek nelze dovodit ani z dosavadní judikatury Soudu.¹⁹⁸ S ohledem zejména na zmiňovaný rozsudek *Abrens vs. Německo*. Putativnímu otci tedy nemusí být vždy přiznána možnost domáhat se souladu biologického otcovství s právním, ale nemělo by mu být upřeno se s dítětem stýkat a vytvořit tak mezi nimi jakýkoliv vztah a mělo by mu být přiznáno minimálně právo na styk s dítětem. To přinejmenším alespoň trochu vykompenzuje nemožnost sladit jeho biologickou realitu s právní. S ohledem na judikaturu ESLP, podle které je třeba poskytnout ochranu i tzv. potencionálnímu rodinnému životu předeštel Ústavní soud ve výše zmiňovaném nálezu sp. zn. II. ÚS 3122/16 ze dne 16. 5. 2017 možné procesní postupy, jakými by se domnělý otec, který doposud nenavázal citové pouto s dítětem, mohl s ohledem na konkrétní okolnosti případu domáhat styku s dítětem.¹⁹⁹ Ústavní soud totiž zastává názor, že biologickým vazbám mezi rodiči a dětmi by se měla přiznat větší váha, pokud tedy putativní otec nemá právo aktivní legitimace k popěrné žalobě v případě určení otcovství, měl by mít alespoň možnost kontaktu s dítětem, k jehož otcovství se hlásí a mělo by mu být umožněno, založit mezi ním a dítětem vztah, např. prostřednictvím práva na styk.²⁰⁰ Pokud tedy není putativnímu otci umožněno stát se současně i otcem právním, měla by mu být dána přinejmenším možnost práva na styk s dítětem, k němuž své biologické otcovství hlásí. Na základě stávající právní úpravy přísluší právo na styk s dítětem domnělému otci pouze za předpokladu, že k němu má dítě vytvořeno citový vztah, který není jen přechodný, a pokud je zřejmé, že by nedostatek styku s domnělým otcem znamenal pro dítě újmu, tedy pokud je zřejmé, že styk s těmito osobami vyžaduje zájem dítěte.²⁰¹ Do svízelné situace se pak ovšem dostává otec, kterému matka styk s dítětem zakázala nebo jinak znemožnila. Právo stýkat se s dítětem mají také na základě § 927 NOZ osoby příbuzné, ať už blízce nebo vzdáleně. Příbuzenství je však dle § 771 NOZ úzce vázáno na pokrevní pouto, čímž je putativní otec „chycen do pastí“, neboť nemůže sám iniciovat řízení o popření otcovství, ve kterém by se docílilo potvrzení jeho pokrevních vazeb k dítěti a nemůže tedy podat ani návrh na přiznání práva styku s dítětem.²⁰² Takovýto stav není pro putativního otce uspokojivý a je nutno zamyslet se nad tím, zda by připuštění žaloby putativního otce směřující k deklaraci pokrevního pouta k dítěti nebylo tím správným směrem.²⁰³ S tím však ÚS souhlasil a ve svém Nálezu ze dne 16. května 2017 připustil

¹⁹⁸ HORNÍČKOVÁ, Erika. Právní postavení domnělého otce (3.). *Právo a rodina*, 2017, roč. 19, č. 10, s. 9.

¹⁹⁹ Tamtéž, s. 13.

²⁰⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 16. května 2017, sp. zn. II. ÚS 3122/16.

²⁰¹ Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

²⁰² ŠÍNOVÁ, Renáta. In MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655 – 975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. s. 951.

²⁰³ Tamtéž.

a zdůraznil, že: „pro splnění požadavků plynoucích z judikatury ESLP musí mít domnělí biologičtí otců možnost dosáhnout alespoň styku s dítětem, o němž tvrdí, že je jejich. Mohou proto podat návrh na určení příbuzenství (§ 771 obč. zák.) a po určení příbuzenství se mohou obrátit na soud s návrhem podle § 927 obč. zák. za účelem realizace stykových práv příbuzného. Druhou možností řešení postavení domnělých otců je i přímé podání návrhu podle § 927 obč. zák. Otázka příbuzenství by se v takovém případě mohla řešit přímo v tomto řízení, které by díky tomu bylo hospodárnější.“²⁰⁴ Práva putativních otců na styk s dítětem úzce souvisí s právem na respektování soukromého a rodinného života a směřuje k naplnění nejlepšího zájmu dítěte. Putativní otec sice nedospěje k určení otcovství k dítěti a nebude mít nadále k němu žádná práva ani povinnosti, ale bude alespoň prokázán jeho pokrevní vztah s dítětem a bude se na něj pohlížet jako na příbuzného, čímž docílí alespoň umožnění styku s dítětem. V rámci současné právní úpravy však nelze putativnímu otcovi přiznat právo být vedle právního otce nositelem odpovědnosti a o dítěti jakkoli rozhodovat.²⁰⁵ Umožnění styku s dítětem však bude alespoň nepatrnou náhradou za tuto újmu a putativní otec tak bude moci s dítětem vybudovat a udržovat citové a sociální vztahy.

Můžeme tedy shrnout, že pokud se putativní otec dostane do situace, kdy mu překážka věci rozhodnuté znemožní se ucházet o určení otcovství, nezbývá mu jiná možnost, než se domáhat alespoň práva na styk s dítětem, jelikož jednou určené otcovství nemůže být popřeno. Protože se však domnělý otec dostává do nepříjemného postavení a tyto situace nejsou v dnešní době ničím výjimečným, zabývá se touto problematikou možnost popřít již jednou určené otcovství k dítěti na základě soudního rozhodnutí jak ÚS, tak ESLP, jež práva putativních otců dotváří, zlepšují a zcelují za pomoci své rozmanité a obsáhlé judikatury. „Ve věci *Schneider v. Německo*²⁰⁶ byla vytvořena studie, která se zabývala právy putativních otců a prokázala, že přístup jednotlivých států k této problematice je odlišný. Ve velkém množství států existuje právo putativního otce popřít otcovství manžela matky, v některých je toto právo omezeno lhůtou (např. Francie, Irsko, Portugalsko apod.). V některých státech není putativní otec legitimován k popření otcovství, nicméně může se domáhat práva na styk s dítětem s odůvodněním, že je jeho biologickým rodičem (např. Itálie, Finsko, Maďarsko apod.). Na posledním místě studie stály státy, které nejenže nepřipouštěly návrh putativního otce na popření otcovství, ale ani neposkytly jakékoliv právo této osoby domoci se styku s dítětem. V roce 2007 mezi těmito státy byla i ČR. V důsledku rozdílných národních úprav ESLP vyvodil, že pro jejich posouzení je nezbytné vyjít vždy z doktríny margin of appreciation. Např. v rozhodnutí *Rózaňski v. Polsko*²⁰⁷ ESLP výslovně

²⁰⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 16. května 2017, sp. zn. II. ÚS 3122/16.

²⁰⁵ ŠÍNOVÁ, Renáta. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655 – 975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. s. 951.

²⁰⁶ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 15. září 2011, *Schneider proti Německu*, č. 17080/07.

²⁰⁷ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 10. března 2005, *Rózaňski proti Polsku*, č. 55339/00.

zkritizoval absenci popěrného práva pro putativního otce, v rozhodnutí *Abrens v. Německo*²⁰⁸ již byl smířlivější.²⁰⁹ Lze tedy konstatovat, že práva putativních otců nemají v českém právním řádu mnoho zastání. Aktivní legitimace k popěrnému právu nebyla putativnímu otci přiznána vůbec, nemůže se tedy domáhat popření právního otcovství jiného muže a následného sladění biologické reality s právní, čímž se dostává do nelichotivého postavení. Nezbyvá mu tedy než se alespoň domáhat práva na styk, což může být ovšem někdy také složitý a zdlouhavý proces. Více práv pro putativní otce by tedy byla jistě cesta směrem k lepšímu, nejen pro ně, ale i pro práva dítěte.

---

²⁰⁸ Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 22. března 2012, *Abrens proti Německu*, č. 45071/209.

²⁰⁹ ŠÍNOVÁ, Renáta. In MELZER, Filip, TÉGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655 – 975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. s. 950.

Závěr

Ve své diplomové práci jsem se zaměřila na práva putativních otců v české právní úpravě, kde jsem své názory a poznatky podpořila nejen závěry a stanovisky ÚS a NS, ale také ESLP. Hlavním cílem mé práce bylo zjistit, zda je právní úprava putativního otcovství v České republice dostačující či nikoliv, zda mají putativní otcové nějaká práva a zamyslet se nad následnými adekvátními možnostmi na zlepšení tohoto stavu. Dále bylo mým cílem zjistit, zda je současný právní stav v souladu se závěry ESLP. Abych dospěla k zodpovězení svých výzkumných otázek, analyzovala jsem českou právní úpravu otcovství společně s rozhodnutími zmíněných soudů. V diplomové práci jsem se zabývala zejména problematikou práv putativních otců napříč určením a popřením otcovství. Určení otcovství a statusových poměrů dítěte patří k jedné z nejdůležitějších otázek v jeho životě a je důležité nejen z hlediska rodičovské odpovědnosti, ale také pro určování příbuzenství a rodinný život vůbec. V nejlepším případě by mělo dojít k souladu otcovství biologického a právního, což je pro dítě a jeho vztahy z tohoto poměru vznikající, tou nejlepší možností. Rozebrala jsem práva putativních otců a jejich možnosti u každé z domněnek určování otcovství a zaměřila se na problematická místa, kde zákon putativním otcům nepřiznává žádná anebo minimální práva a naopak zjistila, jaké možnosti v našem právním řádu putativní otec ve svůj prospěch má. Sepsáním práce jsem došla k závěru, že úprava práv putativních otců je v našem právním řádu velmi nedostačující a tato problematika by měla být v brzké době zákonodárci upravena v jejich prospěch. Tím budou práva domnělých otců posílena a bude docíleno toho, že se budou moci domáhat svých práv.

Současná právní úprava putativního otcovství u nás je, přestože směřuje pomalu ale jistě k lepšímu, stále nevyhovující a práva putativních otců nejsou náležitě chráněna. Putativní otec nemá skoro žádnou možnost, jak se svých práv domoci v případě, že otcovství k dítěti již bylo určeno některou z domněnek otcovství a právní otcovství k dítěti je tak stanoveno. Putativní otcové nemají popěrné právo a ani se nemohou dovolat neplatnosti souhlasného prohlášení v případě, že matka úmyslně určila za otce jiného muže, než je biologický otec dítěte. Tato absence popěrného práva domnělého otce je dle mého názoru velkým problémem, neboť na základě toho putativní otec nemá žádné možnosti, jak zajistit soulad svého biologického a právního rodičovství k dítěti. Popěrné právo však nemá ani samo dítě. Zastávám názor, že minimálně alespoň dítě by mělo mít možnost zjistit svůj původ a domáhat se popření otcovství již jednou určeného. Dle mého mínění by si však takové postavení zasloužil i putativní otec, jelikož takto jsou jeho práva diskriminována a nemá žádnou možnost k řádnému vykonání svých rodičovských práv a k ochraně rodinného a soukromého života. Myslím, že by mělo dojít de lege ferenda jak k zavedení aktivní legitimace putativního otce k podání návrhu na popření otcovství,

tak pro samotné dítě a to s ohledem na respektování práva na soukromý a rodinný život, hlavní cíl určování otcovství, tedy sladění biologické a právní reality, nejlepší zájem dítěte a mnoho dalšího. Otec je nedílnou součástí života dítěte, a proto by se v něm měl vyskytovat, přestože se např. matka snaží o úmyslné vyblokování otce nebo mu o něm vůbec neřekne a existenci dítěte před ním tají. Jediná možnost, kterou takto vyloučení otcové mají, je popření otcovství ex offio soudem na základě § 793 NOZ. Tento postup však připadá v úvahu pouze u druhé domněnky otcovství a zahájení takového řízení nemůže putativní otec nikterak ovlivnit. Putativní otec tedy nemá žádné přímé možnosti, jak by se sám mohl domoci sladění biologického a právního otcovství. V takových případech je jeho jedinou možností, jak navázat alespoň částečný vztah s dítětem, domáhat se určení pokrevního pouta k dítěti a následného styku s ním. Institut určování a popírání otcovství se postupně mění a vyvíjí spolu s novými možnostmi vědy a techniky, což směřuje k zamyšlení se nad tím, zda by nebylo na místě tuto právní úpravu v nejlepším zájmu dítěte a putativních otců modernizovat a novelizovat, a to např. vložním konkrétního ustanovení do zákona, které by umožnilo využití metody DNA při určování či popírání otcovství u všech domněnek. Práva putativních otců by tak byla alespoň o něco více chráněna.

Ze zmíněného vyplývá, že bylo a je nutné, se touto problematikou intenzivně zabývat. Z celé zmiňované problematiky práv putativních otců jsem dospěla k závěru, že putativní otcovství se stále častěji dostává do hledáčku soudů, které jej velkou měrou formují a díky čemuž jsou práva putativních otců lépe chráněna a uplatňována. České soudy se snaží o soulad s judikaturou ESLP, což můžeme pocítit ve spoustě jejich rozhodnutí. Jedním z příkladů je např. situace, kdy ESLP rozhodl, že v případě, že putativní otec nemá žádné možnosti a prostředky, jak se domáhat svých práv, mělo by mu být přiznáno alespoň právo na styk s dítětem. Judikatura českých soudů se snaží o soulad s judikaturou ESLP, byť ani ta však není konzistentní a v dosti věcech se jejich názory liší a rozchází. Přesto se naše soudy snaží o co největší soulad s vyřčenou judikaturou na evropské úrovni, byť tomu tak není striktně ve všech případech. Sám ÚS se zastal domnělých otců, když konstatoval, že jejich práva nejsou dostačující a potřebovaly by větší ochrany.²¹⁰

Problematickou je však situace, kdy dítě žije v zavedené a stabilní rodině a tímto by byly tyto rodinné vztahy narušeny, což nemusí být v nejlepším zájmu dítěte. Přestože prosazení aktivní legitimace k popření otcovství pro putativního otce by mohlo být někdy na úkor zájmů dítěte, jsem pro jeho implementaci do českého právního řádu, protože dle mého názoru to větší měrou poměry dítěte zlepšší a postaví na jisto. Je třeba přihlížet k nejlepšímu zájmu dítěte, čímž je

---

²¹⁰ Nález Ústavního soudu ze dne 16. května 2017, sp. zn. II. ÚS 3122/16.

nastolení souladu mezi biologickým, právním a sociálním rodičovstvím. K tomuto postoji se přikláním také z toho důvodu, že samo dítě má právo znát svůj původ, je-li to možné a má mít možnosti, jak se toho domoci. Popěrné právo putativního otce by k tomu přispělo. Myslím, že žaloba putativního otce směřující k deklaraci jeho pokrevního pouta k dítěti není dostačující a nevynahradí ani domnělému otci ani dítěti vztahy, které by při případném určení otcovství a sladění biologické a právní reality vznikly a získaly. Kategoricky se však přikláním k zavedení popěrného práva dítěte. Dítě má právo znát svůj původ a znát své genetické vazby. Již vládní návrh NOZ deklaroval totéž, tedy i přední čeští rodinně-právní odborníci zastávali tento názor. Z jakého důvodu k tomuto kroku nedošlo, mi není známo, avšak myslím, že to byla velká chyba. Dítě má právo znát svůj původ a mělo by mít možnost, jak zjištění skutečného biologického stavu dosáhnout. Pokud po tomto kroku samo dítě touží, nemělo by mu v tom být bráněno a neměly by mu v cestě stát žádné překážky, jež ho přivedou k poznání a jeho biologický stav sladí s právním.

Určení otcovství by mělo být v nejlepším zájmu dítěte, což vyplývá jak z mnoha úmluv, tak z judikatury ESLP, jelikož dítě má právo znát svůj původ. Blokadí putativního otce a nepřiznání mu žádných možností, jak se svých práv domáhat, je toto právo porušeno, neboť tento postup není v nejlepším zájmu dítěte. Do konfliktu se tedy dostávají nejen práva domnělých otců, ale i dětí. Práva putativních otců jsou velmi ožehavým a v poslední době čím dál častěji probíranějším a diskutovatelným tématem. Ve velké míře jsou utvářeny a stanoveny na jisto judikaturou soudů a s ohledem na zjištění při psaní této práce by dle mého názoru v blízké době mělo dojít k novelizaci této problematiky a zavedení více možností a práv pro putativní otce, které jim umožní domáhat se svých práv a sladí jejich biologického otcovství s právním. S ohledem na poznatky zjištěné v této práci je to důležité a neodkladné. Práva putativních otců jsou v našem právním řádu nedostatečně chráněna a není jim dáno mnoho možností a postupů, jak svých cílů dosáhnout. Ve své práci jsem dosáhla toho, čeho jsem chtěla, tedy zjistila jsem, zda je právní úprava putativního otcovství dostačující či nikoliv a zda jsou zde nějaké možnosti pro zlepšení práv domnělých otců a jejich rozvoj. Výsledkem mé práce a odpovědí na výzkumné otázky je, že úprava putativního otcovství není v českém právním řádu dostatečně upravena a zasloužila by změnu. Putativní otcové nemají možnosti, jak se sami přímo bránit, a proto by novelizace v jejich prospěch byla krokem k lepšímu.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

- SVOBODA, Karel. *Rodičovství, osvojení a výživné dětí po rekonstrukci soukromého práva*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer, a.s., 2014. 244 s.
- ZUKLÍNOVÁ, Michaela, DVOŘÁK, Jan, ŠVESTKA, Jíří. *Občanské právo hmotné. Svazek 2. Díl druhý: Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, a.s., 2016. 196 s.
- RADVANOVÁ, Senta a kol. *Rodina a dítě v novém občanském zákoníku*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. 213 s.
- KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Lidskoprávní dimenze českého rodinného práva*. 1. vydání. Brno: Masarykova univerzita, 2009. 191 s.
- HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka. *Rodinné právo*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2015. 328 s.
- ŠÍNOVÁ, Renáta, ŠMÍD, Ondřej, JURÁŠ, Marek. *Aktuální problémy rodinněprávní regulace: rodičovství, výchova a výživa nezletilého*. Praha: Leges, 2013. 304 s.
- ŠMÍD, Ondřej, DEMJANOVÁ, Radka a kol. *Povinnosti a práva rodičů k dětem*. 1. vydání. Praha: Leges, 2017. 232 s.

Články z odborných časopisů

- ŠÍNOVÁ, Renáta. K některým novinkám v právní úpravě určování a popírání rodičovství po 1. 1. 2014, *Bulletin Advokacie*, 2014, roč. 21, č. 12, str. 52 - 57.
- KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. České rodinné právo ve světle evropských harmonizačních tendencí. *Právník*, 2012, roč. 151, č. 11, s. 1161 - 1184.
- KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Popírání otcovství nejvyšším státním zástupcem a subjektivní "přirozená" práva dítěte. *Bulletin advokacie*, 2007, č. 5, s. 32 - 35.
- FRINTA, Ondřej; TĚGL, Petr. O návrhu nového občanského zákoníku a jeho kritice (a taky o kontinuitě a diskontinuitě). *Právní rozhledy*, 2009, roč. 17, č. 14, s. 495 – 501.
- KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. Rodinné právo v novém občanském zákoníku. *Právní rozhledy*, 2013, roč. 21, č. 23-24, s. 801 – 813.
- HADERKA, Jíří. Případ Keegan versus Irsko. *Právní rozhledy*, 1995, roč. 3, č. 8, s. 311 – 313.
- HORNÍČKOVÁ, Erika. Právní postavení domnělého otce (1.). *Právo a rodina*, 2017, roč. 19, č. 8, s. 4 – 8.
- HORNÍČKOVÁ, Erika. Právní postavení domnělého otce (3.). *Právo a rodina*, 2017, roč. 19, č. 10, s. 9 – 15.

Komentáře

HRUŠÁKOVÁ, Milana, KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka, WESTPHALOVÁ, Lenka a kol. *Občanský zákoník II.: Rodinné právo (§655 – 975): Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 1380 s.

MELZER, Filip, TĚGL, Petr a kol. *Občanský zákoník – velký komentář. Svazek IV. § 655 – 975*. 1. vydání. Praha: Leges, 2016. 2064 s.

Internetové zdroje

HRUBÁ, Michaela. *Lidskoprávní aspekty procesu sladování biologického a právního rodičovství*. In Sborník příspěvků z mezinárodní konference Dny veřejného práva konané na PrF MU. Brno: Masarykova univerzita, 2007 [online]. law.muni.cz [cit. 21. ledna 2018]. Dostupné na <<https://www.law.muni.cz/sborniky/Days-of-public-law/files/pdf/ustava/Hruba.pdf>>.

KRÁLÍČKOVÁ, Zdeňka. *Práva putativního otce aneb být či nebýt*. In KOTÁSEK, Josef (ed). Dny práva 2012. Brno: Masarykova univerzita, 2013 [online]. law.muni.cz [cit. 14. února 2019]. Dostupné na <https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/rodicovstvi/KralickovaZdenka.pdf>.

BRUNCKO, Stanislav. *Kde se v zákoně skrývá biologický nebo sociální rodič?* In KOTÁSEK, Josef (ed). Dny práva 2012. Brno: Masarykova univerzita, 2013 [online]. law.muni.cz [cit. 14. února 2019]. Dostupné na <https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/rodicovstvi/BrunckoStanislav.pdf>.

SCHÖN, Monika. *Lhůty pro popírání otcovství*. In KOTÁSEK, Josef (ed). Dny práva 2012. Brno: Masarykova univerzita, 2013 [online]. law.muni.cz [cit. 14. února 2019]. Dostupné na <https://www.law.muni.cz/sborniky/dny_prava_2012/files/rodicovstvi/SchonMonika.pdf>.

ANONYM. *ÚS k domněnce otcovství* [online]. bulletin-advokacie.cz, 25. května 2017 [cit. 26. února 2019]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/domnely-biologicky-otec?browser=mobi>>.

PEJCHALOVÁ GRÜNVALDOVÁ, Vladimíra. *Evropský soud pro lidská práva: K řízení o popření otcovství* [online]. bulletin-advokacie.cz, 23. října 2018 [cit. 13. března 2019]. Dostupné na <<http://www.bulletin-advokacie.cz/evropsky-soud-pro-lidska-prava-k-rizeni-o-popreni-otcovstvi?browser=mobi>>.

Judikatura

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 26. května 1994, *Keegan proti Irsku*, č. 16969/90.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 1. října 2006, *Paulík proti Slovensku*, č. 10699/05.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 10. března 2005, *Rózański proti Polsku*, č. 55339/00.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 7. června 2018, *Novotný proti České republice*, č. 16314/13.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 27. října 1994, *Kroon a další vs. Nizozemí*, č. 18535/9.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 8. ledna 2007, *Kňákal proti České republice*, č. 39277/06.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 22. března 2012, *Abrens proti Německu*, č. 45071/209.

Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva ze dne 15. září 2011, *Schneider proti Německu*, č. 17080/07.

Usnesení Ústavního soudu ze dne 30. května 2017, sp. zn. IV. ÚS 1511/17.

Nález Ústavního soudu ze dne 16. května 2017, sp. zn. II. ÚS 3122/16.

Nález Ústavního soudu ze dne 28. února 2008, sp. zn. I. ÚS 987/07.

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 26. dubna 2012, sp. zn. 30 Cdo 3430/2011.

Právní předpisy

Zákon č. 292/2013 Sb., o zvláštních řízeních soudních, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů.

Zákon č. 94/1964 Sb., o rodině, ve znění pozdějších předpisů.

Úmluva o právech dítěte ze dne 20. listopadu 1989, v aktuálním znění.

Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod ze dne 4. listopadu 1950 ve znění Protokolu č. 14, který vstoupil v platnost 1. června 2010.

Abstrakt

Diplomová práce hovoří o právech putativního otce při určování a popírání otcovství v české právní úpravě. Jsou zde rozebírány, jaké možnosti putativní otec k ochraně svých práv a k následnému sladění biologického a právního otcovství má, a jaké nikoli. Cílem práce je zjistit, zda mají putativní otcové nějaká práva a možnosti, jak se bránit a domáhat svých práv a jestli jsou pro něj tato práva dostačující. Práce také analyzuje, zda je současná právní úprava putativních otců uspokojivá a zda je v souladu se závěry Evropského soudu pro lidská práva.

Diplomová práce se skládá z pěti kapitol. V první definuji pojmy putativní otec a putativní otcovství, zaobírám se touto problematikou a také se zaměřuji na práva samotného dítěte a jejich ochranu. V následující kapitole se zabývám aktuálními otázkami putativního otcovství v souvislosti s určováním a popíráním otcovství. Oba instituty obecně analyzuji, v základech charakterizují domněnky otcovství a zajímám se o problematiku vývoje vědy. Třetí kapitola hovoří o první domněnce, jejích specifických případech, konverzi první domněnky ve druhou a domněnce svědčící muži, který dal souhlas k umělému oplodnění, to vše se zaměřením na práva putativního otce. Na tuto kapitolu plynule navazuje čtvrtá, která se věnuje druhé domněnce otcovství, problematice souhlasného prohlášení a též právům putativních otců s tímto spojenými. Jako poslední je pátá kapitola, jež se zabývá třetí domněnkou a právy putativních otců při soudním rozhodnutí.

Abstract

The diploma thesis is dealing with the rights of a putative father in determining and denying paternity in the Czech law. Here are analyzed the possibilities of a putative father to protect his rights and the subsequent harmonization of biological and legal paternity. The aim of the thesis is to find out whether the putative fathers have any rights and possibilities to defend themselves and to enforce their rights and whether these rights are sufficient for them. The thesis also analyzes whether the current legislation of putative fathers' position is satisfactory and whether it is in an accordance with the conclusions of the European Court of Human Rights.

The thesis consists of five chapters. In the first I define the terms putative father and putative fatherhood, I deal with this issue and also focus on the rights of the child and their protection. In the next chapter I deal with actual questions of putative paternity in connection with determining and denying paternity. I generally analyze both institutes, basically characterize the presumptions of paternity and I am interested in the issues of science development. The third chapter talks about the first presumption, its specific cases, the conversion of the first presumption into the second and presumption which belongs to a man who gave consent to

artificial insemination, all focusing on the rights of the putative father. This chapter fluently crosses to fourth chapter, which deals with the second presumption of paternity, the declaration of consent problematics, and also the rights of the putative fathers connected with it. The last is the fifth chapter, which deals with the third presumption and rights of putative fathers in a court decision.

Klíčová slova

putativní otec, putativní otcovství, biologický otec, právní otec, sociální otec, určení otcovství, popření otcovství, domněnky otcovství, zájem dítěte, souhlasné prohlášení, popěrné právo, právo na styk s dítětem, Evropský soud pro lidská práva

Key words

putative father, putative fatherhood, biological father, legal father, social father, determination of paternity, denial of paternity, presumptions of paternity, interest of child, declaration of consent, the denial right, right to contact with child, European Court of Human Rights